tib Tüm İktisatçılar Birliği yayınları no:9

GÜNÜMÜZDE EMPERYALİST SÖMÜRÜ MEKANİZMASI

TİB araştırması

TÜM İKTİSATÇILAR BİRLİĞİ

TÜM İKTİSATÇILAR BİRLİĞİ YAYINLARI
No : 9

BİRİNCİ BASKI

TÜM İKTİSATÇILAR BİRLİĞİ YAYINLARI
Karanfil Sok. 14/10
Kızılay/Ankara

GÜNÜMÜZDE EMPERYALİST SÖMÜRÜ MEKANİZMASI

T.İ.B. ARAŞTIRMASI

Kapak Düzeni : Firuzan Enson

Çark Matbaası — Ankara, 1975

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ 7

GİRİŞ 10

I — GÜNÜMÜZDE EMPERYALİST SÖMÜRÜ ŞEMASI 18

II — TİCARET YOLUYLA SÖMÜRÜ 20

III — YATIRIM YOLUYLA SÖMÜRÜ 51

IV — BORÇ VERME YOLUYLA SÖMÜRÜ 67

SONUÇ 72

EMPERYALİZM VE EMEKÇİ SINIF VE TABAKALAR 75

EK : TÜRKİYE'DE ULUSLARARASI TEKELCİ SERMAYE VE ONUNLA BÜTÜNLEŞMİŞ YERLİ TEKELCİ SERMAYENİN ORTAK YATIRIMLARI 79

ÖNSÖZ

Türkiye 1960'lardan beri «kahrolsun emperyalizm», «kahrolsun emperyalistler ve yerli ortakları» sözleriyle çalkalanıyor; yüzbinlerce insan yaşamlarını her geçen gün daha da dayanılmaz bir hale getiren emperyalistler, emperyalistlerle bütünleşmiş yerli tekelci burjuvazi ve onlarla işbirliği halindeki büyük tefeci-bezirgân ve toprak ağalarına karşı mücadeleye giriyor; binlerce emekçi ve yurtsever, insanın insanı sömürdüğü bir düzenin sona ermesi için mücadele ettiklerinden hapse atılıyor, işkencehanelerden geçiriliyor, kurşunlanıyor.

Bütün bu olanlar üç-beş kişinin diğerlerini aldatmasının, «kafakola almasının» mı sonucudur? Üç-beş profesörü üniversitelerden atmak bu mücadeleyi durdurmak için yeterli midir? Sekiz-on kişiyi «temizlemek» bu hareketleri durdurabilir mi? Kocaman bir HAYIR. Bu hareketler sınıf mücadelesinin ürünüdür, çeşitli sınıfların yaşam ve ölüm mücadelesinin bir parçasıdır, maddi temelleri vardır. Bu hareketlerin sona ermesinin tek yolu bu maddi temelin, yani sömürünün sona ermesidir. Ölenlerin, hapse atılanların yerini yenileri

alır. «Kahrolsun emperyalistler», «kahrolsun emperyalistlerin yerli ortakları», «kahrolsun sömürü düzeni» sloganları sömürü sona erinceye dek fabrikalarda, tarlalarda, okullarda, meydanlarda, hapishanelerde çınlayacaktır.

Günümüz Türkiye'sinde emperyalistler, emperyalistlerin bütünleştikleri yerli tekelci burjuvazi ve onlarla işbirliği halindeki büyük tefeci-bezirgân ve toprak ağalarının oluşturduğu küçük bir azınlık tüm emekçi sınıf ve tabakaları, yani işçi sınıfını, topraksız ve az topraklı yoksul köylüleri, kırsal alanlardaki küçük üreticileri, kentlerdeki esnaf, zanaatkâr ve memurları sömürmektedir. Bu sömürü sürdüğü sürece de bu sınıfların bu azınlığa karşı verdiği mücadele devam edecek, hızlanacaktır.

Türkiye'de emperyalist-kapitalist üretim biçimi egemendir. Diğer üretim biçim ve şekilleri ikincil önemdedir. Sömürücü hakim ittifak için belirleyici güç emperyalistler ve bütünleştikleri yerli tekelci burjuvazidir. Yani Türkiye'de belirleyici sömürü, emperyalistlerin ve bütünleştikleri yerli tekelci burjuvazinin ortaklaşa uyguladığı sömürüdür; bir taraftan emperyalistler (uluslararası tekelci burjuvazi), diğer taraftan yerli tekelci burjuvazi başta işçi sınıfı olmak üzere tüm emekçi sınıf ve tabakaları sömürmektedir. Yani emperyalistlere karşı verilecek mücadele yerli tekelci burjuvaziye karşı verilecek mücadeleden, yerli tekelci burjuvaziye karşı verilecek mücadele emperyalistlere karşı verilecek mücadeleden ayrılamaz. Bu iki sömürücü sınıfın bütünleşmesi ve sömürülerini tam bir bütünlük içinde yürütmeleri sonucu, bunlara karşı yürütülecek mücadele de bir bütündür. Yani «önce emperyalistleri kovacağız, daha sonra yerli sömürücülerle

uğraşacağız» şeklinde bir yaklaşım, günümüz gerçeklerini bilmemekten kaynaklanan yanlış bir görüştür. Emperyalistlerle bütünleşmiş yerli tekelci burjuvazi ile büyük tefeci-bezirgân ve toprak ağalarının sömürü ve diktasına karşı verilen mücadele ile emperyalist sömürü ve diktaya karşı verilen mücadele bir ve aynı sürecin birbirinin içine geçmiş iki yönüdür. Bu süreç ise, tüm sömürünün ortadan kalktığı bir düzenin kurulması yolunda ilk adımlar olacaktır.

Biz bu çalışmada emekçi sınıf ve tabakalarla emperyalistler arasındaki uzlaşmaz çelişkinin maddi temelini ele aldık, çeşitli slogan ve formülasyonların dayandığı ilişkileri Türkiye'nin somut şartları çerçevesinde açıklamaya çalıştık. Bu yazı, Tüm İktisatçılar Birliği'nin çeşitli konularda yaptığı incelemeler sonucunda, emperyalizmin az-gelişmiş ülkeleri ne yollarla sömürdüğünü derli toplu ve anlaşılır bir biçimde şematize etmeyi amaçlamaktadır. Aslında emperyalist sömürü bir bütündür. Bir alandaki faaliyet diğer alanlardaki sömürünün daha etkin bir şekilde sürdürülmesine yardımcı olur. Emperyalizmin az-gelişmiş ülkeleri sömürme yollarının şematize edilmesinin amacı, günümüzde bu konuda geliştirilen farklı yöntemleri açıklamak, meselenin boyutlarını belirlemektir. Kaçınılması gereken yanlış, günlük yorumlarda konuyu şematize etmenin yarattığı mekanik yaklaşıma saplanarak, emperyalist sömürünün ve yerli hakim sınıfların sömürüsünün bir bütün olduğunu gözlerden kaçırmaktır.

GİRİŞ

«Emperyalizm, dünya ekonomisinin gelişiminde bir aşama olarak tanımlanabilir. Bu aşamada (a) endüstri malları için olan dünya pazarında ileri kapitalist ülkeler rekabet halindedir; (b) tekelci sermaye, hakim sermaye şeklidir; (c) birikim sürecinin zıtlaşmaları öyle bir derecede olgunlaşmıştır ki, sermaye ihracı dünya ekonomik ilişkilerinin göze batan özelliğidir. Bu temel ekonomik koşulların bir sonucu olarak iki özellik daha ortaya çıkmıştır: (d) dünya pazarında birbirinin ardı sıra, boğaz boğaza düşmanlık ve uluslararası tekelci birleşmelere yol açan ciddi rekabet; ve (e) dünyanın 'işgal edilmemiş' yerlerinin önde gelen kapitalist güçler (ve onların uyduları) tarafından paylaşılması.» **(Kapitalist Gelişme Kuramı, Paul Sweezy)**

Emperyalizm, kapitalizmin tekelci aşamasıdır, sermayenin sadece işçi sınıfını değil, aynı zamanda tüm emekçi kitleleri ve özellikle azgelişmiş ülkelerin emekçi sınıf ve tabakalarını sömürdüğü aşamasıdır. Emperyalizm, kapitalizmin bütün ilerici niteliğini yitirdiği, üretici güçlerin gelişmesine tam bir engel teşkil etme-

ye başladığı aşamasıdır. Emperyalizm, kapitalizmin sürekli ve genel bir bunalıma girdiği, refah dönemlerinin ancak savaşlar ve (buhar makinası, demiryolu ve otomobil gibi) son derece büyük yeni pazarlar açan ve 1920'lerden beri görülmeyen önemli yeniliklerle sağlanabildiği aşamasıdır. Emperyalizm, kapitalizmin bir dünya ekonomisi oluşturduğu son aşamasıdır. İşçi sınıfının önderliğinde bütün emekçi sınıf ve tabakaların sömürüye son verecekleri aşamadır.

Emperyalizmin sömürü yöntemlerinde II. Dünya Savaşı'ndan sonra özde hiçbir değişiklik olmamıştır. Emperyalist sömürü genel anlamda emperyalizmin genel bunalımının bütün dönemlerinde aynıdır. Bunalım dönemlerini birbirinden ayıran temel kıstas, emperyalist sömürü yöntemlerinin farklılığı değil, emperyalist sömürü yöntemlerinin göreli ağırlığının değişmesi ve emperyalistler arasındaki ilişkilerde meydana gelen değişikliklerdir. Örneğin, emperyalizmin genel bunalımının I. ve II. dönemlerinde borç vermenin önde gelen amacı faiz geliri iken, günümüzde bir taraftan genel olarak emperyalist-kapitalist sistemden kopmaların önlenmesi, diğer taraftan diğer emperyalist sömürü yöntemlerinin pekiştirilmesidir.

Bu açıdan baktığımızda II. Dünya Savaşı'ndan sonra emperyalist ülkeler arasındaki ilişkilerde ve azgelişmiş ülkelerin sömürülmesinde uygulanan yöntemlerin göreli ağırlığında değişiklikler olmuş, bu değişiklikler sonucunda bu dönemdeki buhranların niteliğinde değişiklikler meydana gelmiştir.

Emperyalizm, genel bunalımının üçüncü döneminde azgelişmiş ülkeler açısından içsel bir olgu olmuştur. Bütünleşerek geliştirdiği yerli tekelci burjuvazi ve işbirliğine girdiği büyük tefeci-bezirgân ve top-

rak ağaları ile hakim ittifak içindedir. Emperyalistler ve yerli sömürücü ortaklarının sömürüsü kentlerde olduğu gibi kırsal alanlarda da yaygınlaşır ve yoğunlaşır. Azgelişmiş ülkelerde, emperyalizmin ve emperyalizmin ortağı yerli sömürücü sınıfların çıkarı doğrultusunda çarpık bir sanayileşme gerçekleşir. Azgelişmiş ülkelerde emperyalist-kapitalist üretim biçimi egemendir; işçi sınıfı nicelik ve nitelik olarak gelişir; emperyalist-kapitalist sistem işsizlik ve pahalılık yaratarak diğer bütün emekçi sınıf ve tabakaları da uzlaşmaz bir çelişki ile karşısına alır. Azgelişmiş ülkeler açısından döneme damgasını vuran özellikler bunlardır.

Emperyalizmin genel bunalımının çeşitli evrelerinde de buhranlarda bir değişiklik görülmektedir. II. Dünya Savaşından sonra buhranlar daha yumuşaklaşmış, fakat daha da bir süreklilik kazanmıştır. Nitekim II. Dünya Savaşı'ndan önce burjuva ekonomi literatüründe «depresyon» denilen bunalımlara savaştan sonraki dönemde «durgunluk» adı verilmektedir. Tekelci devlet kapitalizminin ve sermayenin uluslararasılaşmasının vardığı düzey sonucu, buhranların sıklığı artmış, dalgalanmanın boyutları küçülmüştür.

Emperyalist-kapitalist sistemin girdiği son bunalımda ise bir değişiklik söz konusudur: Fiyat artışları bunalımla bir arada gelişmektedir. Halbuki 1957-58 bunalımına kadar buhranlarda genel fiyat düzeyi düşmekte idi. İlk kez II. Dünya Savaşı'ndan sonra en önemli bunalım olan 1957-58 bunalımında üretimde ve istihdamda büyük bir düşüş ile genel fiyat düzeyinde bir artış bir arada görülmüştür.

Bunun önemi nedir? Bunalımların fiyatların düşmesiyle bir arada görüldüğü durumlarda, bunalımdan kurtulmanın yolu hükümet harcamalarının (askerî

harcamalar dahil) arttırılmasıdır. Böylece toplam talep artacak, stoklar eriyecek, üretim yeniden hızlanacak, istihdam oranı yükselecek ve ekonomi yeniden canlanacaktır. 1929 Büyük Buhranı'ndan kurtuluşun ana yollarından biri bu uygulama olmuştur. Bugün ise bu uygulama, mevcut duruma bir çözüm getirmeyecek, aksine sorunların boyutlarını büyütecektir. Hükümet harcamalarının arttırılması enflasyon hızını arttıracak, enflasyon hızının artması ise bunalımı derinleştirecektir. Emperyalist ülkelerdeki bu bunalım ise, ister istemez, emperyalist-kapitalist sistemin bir parçası olan Türkiye'ye de yansıyacaktır.

A.B.D. ekonomisinin geçirdiği önemli buhranlar ve uzunlukları şöyledir:

İç Savaş sonrası buhran	1865—68	3 yıl
Buhran	1874—79	5 yıl
Buhran	1893—97	4 yıl
Buhran	1907	1 yıl
Savaş sonrası buhran	1920—22	2 yıl
Büyük bühran	1929—33	4 yıl
«Durgunluk»	1948—49	11 ay
«Durgunluk»	1953—54	13 ay
«Durgunluk»	1957—58	9 ay
«Durgunluk»	1960—61	9 ay
«Küçük durgunluk»	1967	
«Durgunluk»	1969—70	12 ay

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra görülen «durgunlukların» özellikleri şöyledir:

1948—49 durgunluğu: Endüstri üretimi % 9 düştü, işsizlik % 7.9'a çıktı.

Toptan eşya fiyatları % 7, tüketici fiyatları % 2 düştü.

1953—54 durgunluğu: Endüstri üretimi % 8 düştü. İşsizlik oranı % 6.1'e yükseldi. Fiyatlarda bir değişme yok.

1957—58 durgunluğu: Endüstri üretimi % 13 düştü. İşsizlik oranı % 7.5'e çıktı. Fiyatlar arttı.

1960—61 durgunluğu: Endüstri üretimi % 6 düştü. İşsizlik oranı % 7.1 .

1969—70 durgunluğu: Endüstri üretimi % 7 düştü, İşsizlik oranı % 6.1. Fiyatlar % 6 arttı.

II. Dünya Savaşı'ndan sonra emperyalist-kapitalist sistemi etkileyen önemli değişiklikler oldu:

Elektronik, kimya, atom enerjisi, vb. alanlarında «bilimsel ve teknolojik devrim» şeklinde isimlendirilen büyük bir atılım görüldü. Bunun sonucunda üretkenlik ve pazara sürülen mal miktarı büyük ölçüde arttı.

Sermayenin merkezileşmesi ve ona bağlı olarak da yoğunlaşması arttı, eskiden faaliyetleri genellikle bir tek mal ve ülkeyle sınırlı kalan şirketlerin ağır bastığı ekonomi, yerini çokuluslu denilen ve kârını bütün dünya ölçüsündeki faaliyetleri çerçevesinde azamileştiren şirketlere bıraktı. Buna bağlı olarak da uluslararası işbölümü ve işbölümünün sonucu olan karşılıklı bağımlılık arttı. Bunun bir sonucu ise emperyalist-kapitalist sistemin daha da hassaslaşması, sistemin herhangi bir yerinde meydana gelen aksaklığın süratle bütün sisteme yansıması oldu.

Diğer taraftan sosyalist bloka yeni katılmalar oldu, dünyanın üçte birini kapsayan bir sosyalist sistem oluştu. Buna ek olarak, sosyalistlerin veya küçük burjuvaların önderliğindeki ulusal kurtuluş savaşları sömürge sisteminin parçalanmasına yol açtı.

II. Dünya Savaşı'ndan sonraki dönemde emperyalist tekellerin tekel fiyatlarıyla satması gereken mal mikta-

rı artarken emperyalist-kapitalist sistem mutlak anlamda daraldı.

Bütün bu gelişmeler sermayenin uluslararasılaşma sürecinde yeni bir aşama ortaya çıkardı. Bu yeni aşamada emperyalist tekeller arasındaki çelişkiler daha da keskinleşmiştir, emperyalist buhran daha da derinleşmiş ve yoğunlaşmıştır; fakat dünya sosyalist hareketinin ve çokulusluluk olgusunun gelişimi emperyalist tekellerin kendi aralarındaki çelişkileri ön plana geçirmelerini önlemektedir.

Bugün azgelişmiş ülkelerin emekçi halklarının karşısında genel olarak uluslararası tekelci sermaye ve bununla bütünleşmiş olan yerli tekelci sermaye vardır. Uluslararası tekelci sermaye içindeki çelişkiler daha keskindir, fakat bu çelişkilerin üçüncü bir yeniden paylaşım (dünya) savaşıyla geçici olarak çözümlenememesi, çelişkilerin daha da keskinleşmesine, emperyalist-kapitalist sistemin içinde bulunduğu genel bunalımın daha da derinleşmesine yol açmaktadır.

Sermayenin uluslararasılaşma sürecinin yeni aşaması üç direk üzerine kurulmuştur:

(1) Çokuluslu tekeller, sermayenin birikiminde yeni bir aşama olarak ağırlık kazanmıştır, emperyalist-kapitalist sistemde egemen olan tekeller kârlarını bütün dünyadaki faaliyetleri çerçevesinde azamileştirmektedir.

(2) Dünya Bankası, Uluslararası Para Fonu, vb. bütün emperyalist ülkelerin ortaklığında kurulan **resmî** ve **sürekli** nitelikte emperyalizmin genel bunalımının içinde bulunduğumuz evresine özgü bir olgudur ve bir bütün olarak emperyalist blokun azgelişmiş ülkelere karşı uygulayacağı sömürünün yoğunlaştırılması için çalışır.

(3) NATO, CENTO, SEATO, v.b. gibi kuruluşlarsa bir taraftan sosyalist ülkelere, diğer taraftan emperyalist ülkelerde ve azgelişmiş ülkelerdeki sosyalist hareketlere karşı genel olarak emperyalist-kapitalist sistemin saldırgan askerî örgütleridir.

Bütün bu gelişmeler sonucunda, emperyalist tekellerin pazar ihtiyacı artmış, aşırı şekilde hassaslaşmış, (savaş teknolojisindeki gelişmeler, dünya sosyalist hareketinin ve ulusal kurtuluş hareketlerinin gücü ve sermayenin uluslararasılaşmasının yüksek düzeyi nedeniyle) ekonomik düzeydeki kendi iç çelişkilerini askerî plana yansıtarak geçici bir çözüm ve rahatlamaya ulaşamıyan bir emperyalist-kapitalist sistem ortaya çıkmıştır.

Türkiye bu sistemin bağımlı ülkelerinden, Türkiye halkı bu sistemin sömürülen halklarından biridir. Emperyalist-kapitalist sistemdeki gelişmeler Türkiye'ye de yansır ve Türkiye halkının kaderi emperyalistlerin ve bir avuç yerli sömürücünün çıkarı doğrultusunda çizilir. Emperyalistler bu sömürülerini sürdürmek için kendi denetimleri altında geliştirdikleri yerli tekelci burjuvazi ile bütünleşmekte ve tefeci-bezirgân ve toprak ağalarının en büyükleri ile işbirliğine gitmektedir.

Batı bugün emperyalizmin genel bunalımında yeni bir çöküntü geçirmektedir. 1957-58 buhranında başlayan yeni bir özellik, yani işsizliğin artması ve tekelci sermayenin malları için olan talebin düşmesinin yanı sıra fiyatların artması özelliği belirleyici olgu olmuştur. Burjuva iktisatçıları ne yapacaklarını bilemez bir haldedirler. Bir taraftan fiyatlar artmakta, diğer tarafta talep düşmekte ve işsizlik artmaktadır. Uluslararası tekelci sermayenin (emperyalizmin) artık geri çekilecek mevzileri, kaybedebilecek tek karış toprağı

kalmamıştır, ama geri çekilmeye zorlanmaktadır. Emperyalizm bir batağa düşmüştür, bataktan kurtulmak için çırpındıkça batağa daha fazla batacaktır. Bu son çırpınışlardan biri buhranı azgelişmiş ülkelere aktarmak, buhranın maliyetini azgelişmiş ülkelerin emekçi halklarının sırtına yüklemeye çalışmak olacaktır. Bu ise bir çözüm yolu olmaktan uzaktır. Derinleşen ekonomik buhran kitlelerin ekonomik-demokratik ve politik mücadelelerini daha da geliştirecek, bütün emekçi sınıf ve tabakalar emperyalist-kapitalist sistemin kokuşmuşluğunu yaşayacaktır. Emperyalizmin ve yerli ortaklarının (yerli tekelci burjuvazi ve tefeci-bezirgân ve toprak ağalarının en büyükleri) bu son çırpınışları onları batağa daha fazla gömecek, sonlarını getirecektir.

I— GÜNÜMÜZDE EMPERYALİST SÖMÜRÜ ŞEMASI

Emperyalist sömürü mekanizması şu şekilde şematize edilebilir:

I — Ticaret Yoluyla Sömürü

1 — Azgelişmiş ülkelerde üretilen mal ve hizmetlerin değerlerinin altında fiyatlarla satın alınması.

A — Hammaddeler

B — Küçük üreticilerin ürünleri

C — İşgücü (yurtdışındaki işçiler ve beyin göçü)

2 — Azgelişmiş ülkelere değerlerinin üstünde -tekel fiyatlarıyla- mal ve hizmet satılması

A — Mal satışı (hammadde, yarı-mamul madde, yatırım malı)

B — Hizmet ve bilgi satışı (ulaştırma, müşavirlik hizmetleri ve teknoloji transferi)

II — Yatırım Yoluyla Sömürü

1 — İmalât sanayii yatırımları (montaj, taşaron ve dayanıksız tüketim malları sanayilerinin kurulması)

2 — Doğal kaynakların sömürülmesi

3 — Banka ve sigortacılık

III — Borç Verme (Borçlandırma) Yoluyla Sömürü

II— TİCARET YOLUYLA SÖMÜRÜ

Emperyalist ülkelerde üretim ve dağıtıma büyük ölçüde tekeller egemendir. Bu konuda, Amerikan emperyalistlerinin en tanınmış yayın organlarından **Business Week** dergisinde yayınlanmış bir yazıdan bazı alıntılar yapmanın konuya açıklık getireceği kanısındayız.

«A.B.D.'nin büyük anonim şirketleri o kadar önemli istihdam ve gelir merkezleri olmuştur ki, hükümet bunlardan birini kapanma veya işine son verme durumunda bırakamaz. Bu nedenle, hükümet, ekonominin deflasyonist ayarlamalar yapmasını sağlamak yerine, ulusal politikayı dev şirketleri koruyacak biçimde şekillendirmeye zorlanmaktadır.»

«Hükümetlerin, büyük şirketleri harcamalarını kısma derdinden korumak doğrultusundaki istekli tavrı, sistemin esnekliğini ortadan kaldırmaktadır.»

«Birkaç yüz hırslı oto üreticisinin bulunduğu günlerde, bir Stutz veya bir Franklin'in iflas etmesi ekonomiyi büyük ölçüde etkilemiyordu. Pazar kötü değerlendirmeleri acımasız bir şekilde cezalandırır ve sistem es-

kisinden daha güçlü olarak ortaya çıkardı... Fakat her iflâs, geride kalan şirketlerin göreli önemini arttırır ve sonunda her üretici o kadar önemli olur ki, onun çökmesi ekonomik bir felâkettir.»

«Ve şimdi de üç büyük ve bir küçük şirkete [General Motors, Ford, Chrysler ve International Harvester] düşmüş olan oto endüstrisinin elinde halkın istemediği kilometrekarelerce 1975 model araba vardır... otomobiller için kötü bir yıl herkes için kötü bir yıldır.» (**Business Week**, «When Companies Get Too Big to Fail,» 27 Ocak 1975, s. 27.)

Yani günümüzde ekonomiye, politikaya, toplumsal yaşama, ideolojiye, kültüre, askeriyeye, v.b. tekelci devlet kapitalizmi egemendir. Az sayıdaki dev tekel, aralarında anlaşarak üretimi kısmak ve fiyatları arttırmak olanağına sahiptirler. Azgelişmiş ülkeler halklarının tükettiği mallar, bu tekellerden tekel fiyatlarıyla, yani değerlerinin çok üstünde fiyatlarla satın alınır ve azgelişmiş ülkelerin ürettiği mallar bu tekellere değerlerinin çok altında fiyatlarla satılır. Bu olgunun uluslararası ekonomik hayattaki somut göstergesi, emperyalist tekellerin ürettikleri malların fiyatlarının sürekli olarak artması, buna karşılık azgelişmiş ülkelerin ihracat konusu ürünlerinin fiyatlarının artmaması ve artışının gerilerde kalmasıdır.

Yeterli bir kıstas olmamakla beraber, ticaret hadlerinin gelişimi bu sömürünün işleyişi konusunda bir fikir verebilir. Ticaret hadleri, bir ülkenin ihraç ettiği malların fiyatlarındaki gelişimin, ithal ettiği malların fiyatlarına bölünmesiyle elde edilen orandır. Bu oran % 100'ün üstündeyse, ihraç edilen malların fiyatla-

rının artışı, ithal edilen malların fiyatlarındaki artıştan fazla demektir. (*)

Devlet İstatistik Enstitüsü'nün yayınladığı «Türkiye'de Toplumsal ve Ekonomik Gelişmenin 50 Yılı» isimli çalışmada şöyle denmektedir:

«İhracat ve ithalâtın büyük bölümü Avrupa Para Birliği ve Ortak Pazar ülkeleriyledir. A.B.D. ile olan ticaret gittikçe azalmaktadır. Bundan sonra bu azalışın daha da büyüyeceği tahmin edilebilir. Anlaşmalı ülkelerle olan ticari ilişkilerde ise önemli ölçüde gelişmeler kaydedilmektedir. Mamafih ihracat ve ithalât ilişkilerinin mevcut olduğu ülkeler şöyle bir gözden geçirildiğinde varılacak tek nokta, Türkiye'nin alışverişinin % 90'ını iktisaden gelişmiş ülkelerle yaptığıdır. Tür-

---

(*) Ticaret hadleri iki nedenden dolayı azgelişmiş ülkeler halklarının ticaret yoluyla sömürülmesinin bir göstergesi değildir:

a) Ticaret hadleri, belli bir yıldaki fiyat durumunu temel alarak, daha sonraki yıllardaki fiyat değişmeleri nedeniyle kaybedilen değeri gösterir. Temel olarak alınan yılda ise fiyatlandırmanın emekçi halkların ne kadar aleyhine işlediği gözönüne alınmaz, hiç sömürünün olmadığı varsayılır. Bu ise azgelişmiş ülke halklarının ticaret yoluyla sömürülmesini küçük gösterir.

b) Çokulusluluk ve buna paralel olarak taşaron niteliği ağır basan çarpık sanayileşmenin azgelişmiş ülkelerde yaygınlaşmasıyla birlikte, azgelişmiş ülkelerin sanayi malları ihracatı artmıştır. Sanayi malları ihracatı ise ticret hadlerini belli bir ölçüde düzeltmiştir. Fakat ticaret hadlerinin bu göreli düzelişinden ülkenin emekçi halkları değil, bu sanayi yatırımlarına sahip olan çokuluslu emperyalist tekel veya yerli tekelci burjuvazi yararlanmaktadır. Sömürü daha yoğundur, fakat ticaret hadleri göstergesi, emperyalizmin içsel bir olgu olma durumunu gözönüne almadığından, sömürüdeki bu yoğunlaşmayı göstermez.

kiye'nin dış ticaret ilişkileri yönünden ne denli «Na müsait» koşullara sahip olduğunu dış ticaret hadleri göstermektedir. Devlet Planlama Teşkilâtı'nın 1963 = 100 esasına göre hazırladığı net dış ticaret hadleri serisine göre 1956'da ticaret haddi değeri 126 iken, 1965'de 92.7 ye düşmüştür. Türkiye de her gelişmekte olan ülke gibi dış ticaret ilişkilerinden zararlı çıkmaktadır. Dış ticaret hadlerinin değişmesinden ötürü Türkiye'nin net kaybını Doç. Dr. Necdet Serin hesaplamıştır. Bu hesaplamaya göre net kayıp yıllar itibariyle şu seyri göstermiştir:

TÜRKİYE'NİN TİCARET HADLERİNDEKİ DEĞİŞMELERDEN DOĞAN DIŞ TİCARET KAYBI

Yıllar	Dış Ticaret Kaybı (Milyon TL.)
1960	1084.9
1961	2150.1
1962	6389.9
1963	9548.9
1964	5928.8
1965	3379.4
1966	4309.2
1967	3368.4
Toplam	**34350.4**

(Türkiye'de Toplumsal ve Ekonomik Gelişmenin 50 Yılı» Devlet İstatistik Enstitüsü, shf. 324.)

«Görüldüğü gibi sekiz yıllık bir dönem içinde yalnız fiyat değişmelerinden ötürü Türkiye'nin kaybı 34 milyar Türk Lirasıdır. Bu Türkiye'nin kaybı olduğu gibi, mal satan ileri ülkelerin de kazancıdır.»

1963-72 dönemiyle ilgili diğer bir çalışmaya göre ise, dış ticaret hadlerinde olumsuz gelişme sonucu em-

peryalist tekellere kaptırılan değer 20.470 milyon liradır. (Gürel Tüzün, Dış Ekonomik İlişkiler, Teksir Ders Notu.)

Tekelci yapı içinde ticaret yoluyla sömürüye örnek olarak, zamanın Ticaret Bakanı A. İnan'ın 1938 yılında Almanya ile ticaret konusunda söylediklerine bakalım:

«Biz öyle bir sisteme bağlandık ki, başta Almanya olmak üzere tamamen karşı tarafın fiyat hakimiyetine girdik. Bize istediği gibi bir fiyat empoze ederdi. Onun maliyetini biz bilmiyorduk. Fakat o bizim maliyetimizi son santimine kadar biliyordu. Bizi nihayet kendi hakimiyetine aldıktan sonra ve daha doğrusu bizi kendi pençesine düşürdükten sonra, istediği fiyatla bizden mal alan ve bazen de kamufle edip, pahalı alıyor gibi göstererek başka memleketlerden % 60-70 daha ucuz alabileceğimiz malları istediği fiyatlarla bize satan bir memleketin arkasından sürüklendik.» (Bilsay Kuruç, **İktisat Politikasının Resmî Belgeleri, Ankara, 1963, s. 100-101.**)

Yukarıda söylenenleri biraz daha basit bir biçimde ifade etmeye çalışırsak şöyle bir sonuç çıkar ortaya: Emperyalist-kapitalist sisteme bağlı olan Türkiye'nin dış ticaret ilişkileri yoluyla sömürülmesi, sadece ticari ilişkiler yoluyla ve gerçeği olduğundan çok daha küçük gösteren bir hesaplama yöntemiyle bile, oldukça yoğundur ve Türkiye sekiz yıl içinde 34 milyar 350 milyon 400 bin liralık bir değerle ifade edilebilecek oranda bir sömürüye uğramıştır.

Kaptırılan bu milyarların kaç okul, kaç doktor, ne kadar yol, su, elektrik anlamına geldiğini emekçi halkımız ve tüm yurtseverler iyi hesap etmelidir.

Emperyalist-kapitalist sistemin bir parçası olan Türkiye'nin, bu sistem içinde alış-veriş yapabilmek için dövize ihtiyacı vardır. Döviz sağlamak için (nedenlerden sadece biri olarak) bazı ürünlerin değerlerinin çok altında fiyatlarla satılması, ticaret yoluyla sömürüyü daha da yoğunlaştırmıştır. Bu işleyişe en açık örnek şeker, çay, çimento ihracatıdır.

Örneğin Türkiye'de kilosu 45-60 liraya satılan çay 1969 yılında 247 kuruştan, 1971 yılında 329 kuruştan ve 1973 yılında da 271 kuruştan ihraç edilmiştir. **(DİE, Dış Ticaret İstatistikleri).**

Emperyalistlerin azgelişmiş ülkelere değerlerinin üstünde fiyatlarla (tekel kârı ile) mal satmaları ve bu ülkelerde üretilen malları değerlerinin altında fiyatlarla satın almaları genel olarak tekelci kapitalist (emperyalist) dönemin belirleyici niteliklerinden biridir. Bu faaliyetin sürdürülmesi ise bu ülkelerde bir işbirlikçi ticaret burjuvazisinin (komprador burjuvazi) yetiştirilmesi ile bir arada yürütülür. Komprador burjuvazinin üretim süreci ile hiçbir bağlantısı yoktur. Tek işlevi, gelişmiş kapitalist ülkelerdeki tekellerin komisyonculuğunu yapmak, onların ürünlerini vatandaşı oldukları ülkelerde pazarlamaktır.

Genel olarak II. Dünya Savaşı ve özel olarak da 1957-58 bunalımından sonra bu ilişkide bir değişiklik görülmüştür. Komprador burjuvazi bu süreç içinde yerli tekelci sanayi burjuvazisi haline dönüşmüş, emperyalist tekellerle ülke içinde ortak yatırıma gitmiş, onlarla bütünleşmiştir. II. Dünya Savaşı'na kadar genellikle acentalık (kompradorluk) yoluyla sürdürülen işbirliği günümüzde ortak yatırım ile patent,know-how, hammadde, yarı-mamul madde, yatırım malı alış verişi temeli üzerinde bir bütünleşmeye dönüşmüştür.

Bu süreci Vehbi Koç'un iş yaşamında somut olarak görmek mümkündür. Vehbi Koç'un **«Hayat Hikâyem»** adlı kitabında, bugün 20.000 kadar kişinin çalıştırıldığı Koç Topluluğu'nun emperyalizmle nasıl bir bütünleşme içinde oluştuğu, II. Dünya Savaşı'ndan sonra emperyalizmin dünya ölçüsünde uyguladığı yeni strateji doğrultusunda yerli tekelci sanayi burjuvazisi haline dönüştüğü sergilenmektedir.

Vehbi Koç'un emperyalistlerle işbirliği 1928 yılında başlar:

«İşte eski Standard Oil, şimdiki Mobil Oil şirketi ile ilişkim böylece 1928 yılında başlar. Uzun yıllar birlikte çalıştık. Şirket ile aramızda, satış ve ödeme bakımından en küçük anlaşmazlık çıkmadı. Sanırım Mobil'in Türkiye'deki en eski acentasıyım.» (s. 46).

«1928 yılında Ford ile ilk anlaşmayı yaptık.» (s. 56).

«1943 yılındaydık. Savaş uzuyor, bütün Avrupa'yı titreten Alman orduları Hitler'in durmadan değişen kararları ile yıpranıyor, savaş uzadıkça da Müttefikler zaman kazanıyor, güçleniyorlardı. Yılın ikinci yarısında bende şu görüş belirdi: Bu savaşı Amerika ve Müttefikler kazanacak, ticaret serbest olacak, Avrupa bitkin bir halde, Amerika ile büyük iş yapmak imkânları çıkacak; iş alanıma giren büyük Amerikan firmalarının temsilciliklerini almalıyım. Bu yoldan yürüme gereğine kadar verdim. Daha önceden Ford acentası olduğum, Firestone lastiklerinin Ankara temsilciliğini yaptığım, Geseryanlarla da çalıştığım sürede Kelvinator buzdolapları ve Philco radyolarını sattığım için en iyi markaların Amerika'da bulunduğunu ve seri üretim yapılan işlerde Amerikan mallarının Avrupa'ya

oranla kalite ve fiyat bakımından daha uygun olduğu görüşüne varmıştım.» (s. 73)

II. Dünya Savaşı'ndan sonra acentelik ve komisyonculuk devam etmekle beraber, «sanayiciliğe» geçiş başlamıştır:

«Biz de II. Dünya Savaşı bittikten sonra, Amerika ve Avrupa şirketlerinden birçok temsilcilikler almış ve Devlet eksiltmelerine girmek üzere Tetico Şirketini kurmuştuk. Bu şirketin bütün işi komisyonculuktu. Ankara Belediyesinin bu troleybüs eksiltmesine Tetico Şirketimiz de katıldı. General Electric Şirketinin temsilcisi olarak katıldığımız bu eksiltmede 10 troleybüs işini aldık.» (s. 133)

«O yıllarda traktörle tarım yapan çiftçiler çok azdı. Marshall Plânı uygulanmaya başladı. Firmamız Amerikan Oliver Firmasının traktörlerinin acentesiydi. Marshall Plânından ilk defa Oliver marka traktörler İstanbul'a geldiği zaman Amerikan Yardım Heyeti Başkanı Russell Dorr bir tören yapmak istedi.» (s. 58)

«1946'da ilk Amerika yolculuğum tüccarlıktan çıkıp sanayiciliğe geçişimin başlangıç noktası olmuştur.» (s. 73)

«Gerçekten özel sektörün endüstri hayatının başlangıcının 1950 olduğunu kabul etmek uygun olur.» (s. 151)

«Amerika yolculuğunda temsil ettiğimiz firma yetkilileri ile tanışmaktan başka bir hedefim vardı: Türkiye'de bir ampul fabrikası, bir de lastik fabrikası kurmak. Bu amaçla görüştüğüm gerek General Electric, gerekse U.S. Rubber (şimdiki Uniroyal) çok büyük şirketlerdi, âdeta birer hükümet gibiydi. Derdimi anlatmak ve karar almak çok güçtü. Başarılı olmak için, kü-

çüklerden başlayıp onları inandırmak, işi pişirerek kademe kademe yükseklere götürmek gerekiyordu. İlk Amerika yolculuğunda bu yolu tuttum. Önce General Electric firmasının Türkiye işlerine bakan ve bizi seven direktörüyle tanıştım. Derdimizi ona anlattık. Ondan sonra Malî İşler başkan vekili Mr. Evereth'i inandırdık. International General Electric'in genel müdürü Mr. Herod'a görüşümüzü kabul ettirdik, oradan işi General Electic'in Genel Müdürü, aynı zamanda İdare Meclisi Başkanı Mr. Reed'e iletmek gerekiyordu. Bana 45 dakikalık bir randevu verdi... Mr. Reed bu konuşmasında ahret suali gibi sorular sordu. 34 dakika kendisi konuştu, 11 dakika da ben. Görüşümü, düşüncelerimi anlatamadan 45 dakika bitti, Mr. Reed saatine baktı. Tabii bu «gidin» demekti. Hiç bir sonuca varamadık. Ben kendisinden bir randevu daha rica ettim.»

«Bir hafta sonra 45 dakikalık bir randevu daha verdi. Bu ikinci gidişimde Türkiye'de General Electric Ampul Fabrikası kurulması kararını aldım. Uzun konuşmalar oldu, Türkiye'ye heyetler gelip gitti, sonunda şirket kuruldu, fabrika inşaatına başlandı, başarı sağlandı. Memlekete Amerikan sermayesi ile ortak ilk fabrika böylece kuruldu. Döviz tasarruf edildi, General Electric kazandı, biz kazandık. Bu başarımdan dolayı çok memnunum.»

«Amerika'dayken, Türkiye'de bir lâstik fabrikası kurmak üzere, U.S. Rubber şirketine de teklifte bulundum. Onbeş yıl uğraştım, bir türlü kabul ettirmek mümkün olmadı, tâ ki biz Pirelli ile lastik fabrikası kurmaya karar verip işe başlayana kadar. O zaman harekete geçerek Türkiye'de bir fabrika kurmaya karar verdiler, ama işe çok geç başlanmış oldu. Her demir tavında döğülmek gerek. İlk Amerika yolculuğumun he-

deflerinden birinde başarılı oldum, diğerinde olamadım. Lastik fabrikası 1964 yılında gecikerek kuruldu.» (s. 76-77) (*)

Bu örneklerden de görüldüğü gibi, yerli tekelci burjuvazinin oluşumu, işbirlikçi burjuvazinin komprador nitelikten yerli tekelci sanayi burjuvazisi şekline dönüşmesi emperyalizmle işbirliği ve bütünleşme çerçevesinde yürümüştür. Türkiye'de bağımsız bir sanayi burjuvazisinden söz etmek olanak dışıdır. Türkiye'de genel olarak II. Dünya Savaşı'ndan ve özel olarak da 1960'lardan sonra emperyalist tekellerin tekel fiyatlarıyla mal satabilecek pazar sorununa bir çözüm arayı-

---

(*) Türkiye'de yerli tekelci burjuvazinin sanayie yönelişinde II. Dünya Savaşı'ndan hemen sonraki yıllar bir dönüm noktasıdır. Bu durum, yerli tekelci sermayenin temel direklerinden biri olan T. İş Bankası'nın bir raporunda da şu şekilde belirtiliyor:

«Savaş sonrası yıllarını içine alan ve kalkınma çabalarının, plan çerçevesinde yürütülmeye başlanmasına kadar geçen (1946-1962) bu dönemdeki çalışmaların ana temaları; önceki dönemde başlatılmış bulunan uygulamanın devamı olarak ana tüketim malları sanayii yanında yatırım malları ve yatırım ara malları üretimine yönelik sanayie iştirak edilmesi, gelişmekte olan sanayiin özel finansman ihtiyaçlarını karşılayabilecek kuruluşların gerçekleştirilmesi ve geliştirilmesi şeklinde özetlenebilir. **Banka'nın yabancı sermaye ile ortak girişimleri de, bu dönemde başlamıştır.»** (Türkiye İş Bankası, 1924-1974, s. 122, altı tarafımızdan çizildi.)

Daha ilerde ele alınacak olan TSKB'nın da 1950 yılında kurulmuş olması ilginçtir. Bilindiği gibi, TSKB, uluslararası tekelci sermaye ile yerli tekelci sermayenin bütünleşmiş çıkarlarının Türkiye'de kurumlaşmış şeklidir. TSKB, azgelişmiş ülkelerde emperyalizmin ve yerli hakim sınıfların çıkarları doğrultusunda çarpık bir sanayileşmeyi savunmakta ve kredi vererek, iştirakte bulunarak ve sermaye piyasasını (hisse senedi ve tahvil piyasasını) geliştirerek bunu desteklemektedir.

şının ürünü olan bu bütünleşme, ortaya «çarpık» ya da «dumansız bacasız sanayileşme» diye niteleyebileceğimiz yeni bir model çıkarmıştır.

Bu çarpık «sanayileşme» yoluyla başta işçi sınıfı olmak üzere tüm emekçi sınıf ve tabakalar sömürülmektedir. «Sanayileşme» ile işçi sınıfının boyutları büyümekte, el konulan artık-değer artmakta, burjuvazi ile işçi sınıfı arasındaki çelişki keskinleşmektedir. Fakat buna ek olarak, tekelci sermayenin mallarının fiyatlarının sürekli olarak artması (tekelci sermayenin tekel kârı ile satış yapması nedeniyle) sonucunda, çarpık «sanayileşme» ile birlikte tekelci sermaye (uluslararası tekelci sermaye ve yerli tekelci sermaye) ile bütün emekçi sınıf ve tabakalar arasındaki çelişki de keskinleşmektedir.

Bu modelle birlikte, azgelişmiş ülkelerin emperyalizme olan bağımlılıkları giderek artmış, azgelişmiş ülkeler ile gelişmiş kapitalist ülkeler arasındaki ticaret hacmi (ticaret hacmi = ithalât+ihracat) hızla büyümüştür. Örneğin 1955 yılında 2.2 milyar TL. olan Türkiye ticaret hacmi, 1972 yılında yüzde 80'i gelişmiş kapitalist ülkelerle olmak üzere 33.4 milyar TL'sına fırlamıştır.

Emperyalizmle yerli tekelci sermayenin ne yollarla bütünleştiğini Koç Grubu örneğiyle görelim:

Saptayabildiğimiz kadarıyla Koç grubu ve Koç ailesinin 23 şirkette emperyalistlerle ortak yatırımı vardır. Bu şirketlerdeki diğer ortakların bağlı oldukları ülkeler İsviçre, Hollanda, F. Almanya, Danimarka, Lübnan, Fransa, A.B.D., Avusturya ve İtalya'dır.

Koç grubuna bağlı olan şirketler, saptayabildiğimiz kadarıyla, 22 emperyalist tekelle patent ve işbirli-

ği anlaşması yapmıştır, bu şirketlerin ürünlerini Türkiye'de üretip pazarlar.

Koç grubunun emperyalistlerle bütünleşmesi bu kadarla bitmiş midir? Elbette ki hayır. Koç grubuna bağlı kuruluşlar hammaddeleri, makinaları, üretimde kullandıkları diğer araç ve gereçlerinin önemli bir bölümünü emperyalist tekellerden satın alır, emperyalistler adına üretimde bulunur. Ayrıca emperyalistlerin ürünlerini Türkiye'de pazarlar (acentalık). Örneğin Koç Burroughs Tic. A.Ş., merkezi A.B.D.'nde bulunan Burroughs tekelinin, Simko Tic. ve San. A.Ş., merkezi Hollanda'da bulunan Siemens tekelinin, Standard Belde A.Ş. ise 67 ildeki 500 satıcısı aracılığıyla 40'tan fazla emperyalist tekelin ürünlerini pazarlar. Bu bütünleşmenin diğer bir görünümü ise, Koç Holding'e bağlı Arçelik'in, merkezi A.B.D.'nde bulunan bir tekel olan General Electric adına «General Electric» ve «Hotpoint» marka buzdolabı üretmesi ve bunları Orta Doğu ülkelerine ihraç etmesidir.

Bu örnekten de görüldüğü gibi, yerli tekelci burjuvazinin çıkarları ile emperyalistlerin çıkarları arasında uzlaşmaz bir çelişki yoktur, hemen hemen tam bir çıkar birliği söz konusudur. Tek çelişki noktası emekçi sınıf ve tabakaların sömürüsünden elde edilenlerin paylaşılmasıdır. Emekçi sınıf ve tabakaların ise, işsizlik ve pahalılığın asıl nedeni olan emperyalistler ve onlarla bütünleşmiş olan yerli tekelci burjuvaziyle uzlaşmaz bir çelişkisi vardır.

1 — AZGELİŞMİŞ ÜLKELERDE ÜRETİLEN MAL VE HİZMETLERİN DEĞERLERİNİN ALTINDA FİYATLARLA SATIN ALINMASI

Azgelişmiş ülkelerin ürettiği mal ve hizmetler veya sahip oldukları doğal kaynaklar emperyalist sömürünün uzun süredir etkin bir şekilde sürdürüldüğü bir alandır. Dünya piyasasında azgelişmiş ülkelerde üretilen hammaddelerin ve tarım ürünlerinin fiyatları sürekli olarak düşer. Bunun nedeni güçlü alıcı durumunda olan emperyalist tekellerin fiyatları belirleyebilmeleri, ihracatının büyük bir bölümünü tek bir hammadde veya tarım ürününün oluşturduğu ülkeleri denetimleri altında tutabilmeleridir. Bu konuda bilinçli bir politika izleyen emperyalistler, verdikleri kredilerle kendi politikalarını uygulatmaktadır.

A) **Hammaddeler** : Yeraltı ve yerüstü kaynaklarının kullanılabilir hale getirilmesinde yabancı sermaye yatırımının olmaması bu alanda emperyalist sömürünün olmaması anlamına gelmez. Emperyalist-kapitalist sistemin bir parçası olarak sürdürülen ticari ilişkiler hammaddeler alanında da sömürünün sürdürülmesine olanak tanır. Eğer üretilen bir madenin önemli bir bölümü emperyalist-kapitalist piyasa sistemi içinde alıcı bulacaksa, karşısında dev tekelleri görecek ve değişim bu tekellerin belirlediği fiyatlardan gerçekleşecektir. İlerici-demokrat yönetimlerin emperyalist-kapitalist sistemden tam anlamıyla (bütün yönleriyle) kopmadan emekçi sınıf ve tabakalar yararına ekonomik ve toplumsal değişmeleri gerçekleştiremiyeceği Şili bakırının millileştirilmesi ve Allende yönetiminin başına gelenlerde görülebilir. Bu nedenle bir kamu iktisadi teşebbüsünün üretip ihraç ettiği maden bile emperyalist sömürünün gerçekleşme alanı olabilir. Bu

sömürünün somut görünümü, ihracat fiyatlarının genel ithalât fiyatları kadar artmaması ve hattâ düşmesidir. Örneğin üretiminin tamamına yakın bir bölümünün ihraç edildiği cıvanın 1969 yılında ihraç fiyatı ton başına 15,233 dolar iken, 1972 yılında 6,023 dolara düşmüştür. Antimuan ve tabii Mağnezyum Karbonat da ihraç fiyatı düşen madenlerdendir. 1971 yılında madencilik ve taşocağı ürünleri ihracatı, toplam ihracat içinde % 7.2'lik bir paya sahipti (48.900.000) dolar. Bu miktarın bir kısmı madencilik alanındaki yabancı sermaye yatırımları tarafından çıkarılmış, geri kalanı yabancı sermaye yatırımının olmadığı fakat emperyalist -kapitalist üretim ve dağıtım ilişkileri çerçevesinde faaliyette bulunan yerli şirketler (yerli tekelci gruplar veya kamu iktisadi teşebbüsleri) tarafından gerçekleştirilmiştir.

B) **Küçük üreticilerin ürünleri** : Tarım ürünlerinin toplam ihracat içindeki payı % 72.6'yı bulmaktadır (1971 yılı verileri). Bu oranın % 28.5'ini pamuk, % 12.7'sini tütün, % 12.4'ünü fındık, % 3.3' ünü kuru üzüm ve % 15,7'sini diğer tarım ürünleri oluşturmaktadır.

Türkiye'de üretilen pamuğun % 60'ından fazlası ihraç edilmektedir. 1972-73 döneminde üretilen 543 bin tonun 330 bin tonu ihraç edilmiştir. Birkaç yıl süreyle ihraç fiyatlarında bir artış görülmekle beraber, bundan küçük üreticiler değil, uluslararası tekelci sermaye ile sağlam bağları olan büyük ihracatçılar yararlanmıştır: «Böylelikle, 117 pamuk ihracatçısı yılda ortalama 2'şer milyon lira kazanırken, 250 bin pamuk üreticisi ailenin eline yılda ancak 800 - 900 lira bir para geçmektedir.»

Ümit Hassan, «Tarımsal Kredi Sorunları, Özellikle Tefecilik» SBF Dergisi, Cilt 25, sayı 4.

Tütün için de durum aynıdır. 400.000 kadar tütün üreticisi aile (1970 yılında ortalama işletme büyüklüğü 9 dönüm) ürünü ya Tekel'e, ya da büyük sigara tekellerinin komisyoncuları olan tüccarlara değerlerinin çok altında fiyatlarla kaptırmaktadır. «Samsun tütün piyasasında beş büyük ihracatçı şirket dışında hiçbir tüccar alım yapmamıştır. Ege'de alımda bulunan tüccarın çoğu tütünü Amerikan şirketlerine devretmektedir.»

(a.g.e., s. 135, 138).

400 bin kadar tütün üreticisinin 1965-1972 yılları arasında ürettiği tütünün % 51'i ihraç edilmiştir. Emperyalist tekellerin ürünlerinin fiyatları sürekli olarak artarken, küçük üreticinin ürünü olan tütünün ihraç fiyatlarında bir artış görülmemektedir. Diğer taraftan, ihracat gelirinin büyük bir kısmına ise zaten emperyalizmle işbirliği içindeki büyük ihracatçılar el koymaktadır.

1961-1972 döneminde yaprak tütün ihraç fiyatları şöyledir: ($/kg.)

Yıl	İhraç fiyatı	Yıl	İhraç fiyatı
1961	1.06	1967	1.31
1962	1.08	1968	1.19
1963	1.55	1969	1.20
1964	1.63	1970	1.11
1965	1.38	1971	1.04
1966	1.31	1972	1.09

Kaynak: İGEME Enformasyon Bülteni 13 Haziran 1973, s. 2.

Yukarıdaki rakamlardan da görüldüğü gibi, 12 yıllık dönemde tütün ihraç fiyatlarında bir artış söz konusu değildir. Halbuki tütün üretiminde kullanı-

lan girdilerin fiyatları sürekli olarak artmıştır. Toplam ürünün yarıdan fazlasının ihrac edildiğini hatırlarsak, emperyalizmle ilişkilerin tütün üretiminde çalışan 400 bin emekçi ailenin yaşamını güçleştirdiğini söyleyebiliriz.

Fındık üretiminde faal olan 2,5 milyon kişinin sorunları da benzer niteliktedir.

Sıra malı kabuksuz fındık ihraç fiyatları 1968-1972 yıllarını kapsayan dönemde bir artış göstermemiştir. Fındık üretiminde kullanılan girdilerin fiyatları ise artmıştır. Diğer taraftan genel olarak tekelci sermayenin (uluslararası tekelci sermaye ve onunla bütünleşen yerli tekelci sermaye) ürettiği malların fiyatları ise kat kat armış,yaşam zorlaşmıştır. Emperyalizm ve emperyalizmle ortaklaşa çalışan yerli hakim sınıflar, fındık üretimindeki 2,5 milyon kadar küçük üreticinin yaşamını zorlaştırmaktadır.

Gene küçük üreticilerin hakim olduğu çekirdeksiz üzüm üretiminde de emperyalist-kapitalist pazara bağımlılık gözlenmektedir. Çekirdeksiz üzüm üretiminin % 70'den fazla bir bölümü ihraç edilmekte, emperyalist-kapitalist pazar sistemi içinde fiyatlandırılmaktadır.

Çekirdeksiz kuru üzümün ihraç edilen bölümü (%)

1956	65.6	1963	83.3
1957	90.7	1964	82.6
1958	77.3	1965	62.7
1959	84.7	1966	78.4
1960	86.2	1967	76.0
1961	83.9	1968	78.7
1962	92.0	1969	72.8

Kaynak : İzmir Ticaret Borsası, **Çekirdeksiz Kuru Üzüm Semineri**, 1972,

«Türkiye'de Üzüm Değerlendirilmesi ve Bazı Problemleri» ile «Üzüm İhraç Problemleri» yazılarından derlenmiştir.

Emperyalist-kapitalist pazara bu denli bağımlı olunan bir alanda fiyatların artmasını ve bundan küçük üreticilerin yararlanmasını beklemek hayalperestlik olur. Nitekim 1965 yılından 1971 yılına kadar çekirdeksiz kuru üzüm ihraç fiyatlarında sürekli bir düşüş izlenmektedir. Bu süre içinde genel olarak hayatın pahalılanması ve özel olarak da kuru üzüm üretiminde kullanılan girdi fiyatlarının artması düşünülünce emperyalist-kapitalist sistem içinde küçük üreticilerin yaşamlarının gittikçe kötüleştiğini söyleyebiliriz.

Çekirdeksiz kuru üzüm ihraç fiyatları ($/kg.)

1965	0.328	1969	0.300
1966	0.324	1970	0.302
1967	0.314	1971	0.252
1968	0.304		

Kaynak : Nihat Aşkın, **«Türkiye'de Üzümün Fiyat ve Üretim Politikası ile İlgili Genel Sorunlar,»** a.g.e., 1972.

Küçük üreticilerin bu ihraç fiyatlarından bile yararlanamadıkları, üzüm ihraç fiyatını bilen bağcıların oranının % 15.5 oranında olmasından da anlaşılabilir.

Çay ürününün hemen hemen üçte biri ihraç edilmekte, küçük üreticilerin ürünleri değerinin altında fiyatlardan işlem görmektedir.

1967-1971 yılları arasında kuru çay üretim miktarının (150.8 bin ton) üçte biri (49.7 bin ton) ihraç edilmiştir. (1973 Rize İl Yıllığı). Yani ihraç fiyatları çay

üreticilerinin gelirlerini belirleyen önemli bir etkendir. Çay üretimiyle uğraşan aile sayısı 135 binin üstündedir. Yaş çay alım fiyatlarının 1959 yılından beri ancak üçte bir oranında artmış olması, üreticilerin yaşamını çok zorlaştırmaktadır.

Yaş çay alım fiyatları (krş/kg)

1959—1965	300
1966—1970	350
1971—1972	400

Kaynak : G. Çelebioğlu ve İ. Sönmez, **Çay Yetiştiriciliği ve İmalâtı**, 1973.

Onüç yıl içinde Ankara ve İstanbul'da hayat, Ticaret Bakanlığı Konjonktür Dairesi rakamlarına göre % 260 oranında pahalılanırken, çay üreticisine kilo başına ödenen miktar sadece % 33 artmıştır. Yani küçük üreticinin yaşamı gün geçtikçe kötüleşmektedir ve bu durumun sorumlularından biri, çayın çok düşük olan ihracat fiyatlarıdır.

Çay üreticisi ailelerin 1972 yılında ortalama yıllık gayri safi geliri 5733 ilra idi (1972 yılı yaş çay üretimi ile çay alım fiyatının çarpılıp üretici aile sayısına bölünmesiyle bulunmuştur). Bütün bir ailenin çalıştığını düşünürsek, küçük üreticinin ürettiklerini değerinin çok altında fiyatlarla sattığı ortaya çıkar. Asgari ücretle çalışan bir işçinin bir yıllık brüt geliri toprak sahibi ve bütün aile ile birlikte çalışan çay üreticisininkinden yüksektir. Bu 5.733 liradan gübre, tarım ilacı v.b. masrafı ile tefecilere ödenen faiz düşüldüğünde, üreticinin eline geçen net miktar daha da azalacaktır.

Görüldüğü gibi, çay üreticisinin ürünü içerdiği toplumsal emek miktarının altında bir fiyatla satılmaktadır, yani çay üreticilerinin yarattığı değerin bir kısmı fiyat mekanizması aracılığıyla ihracat yapılan tekellere aktarılmaktadır. Burjuva iktisatçılarının övüp göklere çıkarttıkları fiyat mekanizmasının işleyişi emperyalist sömürünün kaynaklarından biridir.

İhracata dönük üretimde bulunan küçük üreticilerin ürünleri üreticinin elinden değerinin altında fiyatla çıkmakta, üreticinin harcadığı işgücü karşılığı elde ettiği gelir asgari ücretin çok altına düşmektedir. Zaten az olan fiyat artışlarından yararlananlar ise, uluslararası tekelci sermayeyle işbirliği içinde olan büyük ihracatçılardır.

C) **İşgücünün Ucuz Satın Alınması** : Emperyalizmin gerek duyduğu ucuz işgücü temini, bir taraftan azgelişmiş ülkelere doğrudan doğruya yapılan yatırımlarla mümkün olurken, diğer taraftan azgelişmiş ülkelerden, gelişmiş kapitalist ülkelere teşvik edilen yabancı işçi akımı ile sağlanmaktadır.

Yurtdışında çalışmakta olan 775 bin civarındaki Türk işçisinin çalışabilecek yaşa gelinceye kadar gerek duyduğu bütün masraflar Türkiye'de karşılanmıştır.

Emperyalist ülkelerin uzmanları, yabancı işçiler arasında en sağlıklılarını seçmektedir. Azgelişmiş ülkelerden gelen işçiler emperyalist ülkelerde göreli olarak daha düşük ücretle ve daha kötü koşullarda çalıştırılmaktadır. Bu şartlara rağmen yurtdışına gitmek için yüzbinlerce kişinin sırada beklemesinin nedeni, emperyalist tahakküm nedeniyle gerçek bir sanayileşmenin gerçekleştirilmemiş ve buna bağlı olarak işsizlik sorununun çözümlenmemiş olmasındandır.

Yurtdışındaki işçilerin bulundukları yerlere göre dağılımı şu şekildedir:

Ülke	Sayı	Oran(%)
Almanya	605.000	78.02
Hollanda	46.018	5.93
Avusturya	29.746	3.83
Fransa	29.600	3.82
İsviçre	23.158	3.00
Belçika	21.029	2.71
Diğerleri	20.904	2.69
Toplam	**775.455**	**100.00**

Kaynak : **İş ve İşçi Bulma Kurumu**

Yurtdışına giden işçilerin vasıflı işçi olması, Türkiye ekonomisi ve dolayısıyla Türkiye halkı üzerine yüklenen yükün daha da ağırlaşmasına yol açmaktadır. 1964-1973 yılları arasında yurtdışına giden işçilerin % 32'si vasıflı işçidir. Bu işçilerin vasıflı hale getirilmesi için gerekli olan harcamalar da Türkiye'nin sırtındadır.

Uluslararası tekelci sermaye kendi işçilerinin ücret düzeyine göre daha düşük bir ücret ödeyerek Türkiye'deki işçilerin en verimlilerini seçmekte ve bunların yetiştirme masraflarına hiçbir şekilde katkıda bulunmadan işgüçlerini sömürmektedir. Aynı şey, yetiştirme masrafı daha yüksek olan yüksek öğrenimlerini tamamlamış kişiler için de geçerlidir. Genellikle «beyin göçü» şeklinde nitelendirilen şey, öğrenim masraflarının azgelişmiş ülkelerin halkının sırtına yüklendiği uzmanların biraz daha yüksek ücret verilerek emperyalist ülkelere çekilmesidir. Bu uzmanların eğitim masrafları halkın ödediği vergilerle karşılanmaktadır.

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'na göre, «1970 yılına kadar mimarların % 7'si, makina mühendislerinin % 5.3'ü, mütehassıs doktorların % 8.2'si ve pratisyen doktorların % 21.4'ü çalışmak için yurt dışına gitmişlerdir.» (Ü.B.Y.K.P., s. 81)

Bir doktorun halkımıza maliyeti 800 bin lira civarındadır. Bu doktor Amerikaya gittiğinde, Türkiye halkı Amerika'ya 800 bin lira değerinde bir doktor hediye etmiş oluyor; bu doktorların, mühendislerin v.b. sayısı binleri bulunca, Türkiye halkının emperyalistlere hediyesinin milyarlarca lirayı bulduğunu kolayca hesaplayabiliriz. Yani beyin göçü aracılığıyla Türkiye emekçi halkının yarattığı değerin maddeleştiği beyinler emperyalistlere aktarılıyor. Bu ise bir taraftan Türkiye'nin sağlık, eğitim, v.b. gibi sorunlarının çözümünü engelliyor, diğer taraftan yeni beyinlerin yetiştirilmesi için gerekli olan vergiler aracılığıyla hayatın pahalılanmasına yol açıyor.

2 — AZ GELİŞMİŞ ÜLKELERE DEĞERLERİNİN ÜSTÜNDE FİYATLARLA MAL VE HİZMET SATILMASI

Azgelişmiş ülkelerin ekonomilerinin emperyalist ekonomilerle olan bağları gittikçe daha sağlamlaşmakta, tekel fiyatlarıyla mal satabilecek pazarlar arayan emperyalist tekeller için (özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra kapitalist sistemden kopmalar sonucu pazarın mutlak olarak azalması ve teknolojik atılım nedeniyle pazar gereksinmesinin artmasına bağlı olarak) azgelişmiş ülkelerin önemi artmaktadır. Emperyalist sistem azgelişmiş ülkelere değerinin üstünde fiyatlarla mal ve hizmet satmaktadır. Emperyalist tekellerin azgelişmiş ülkelerin halklarına değerlerinin

çok üstünde tekel fiyatlarıyla mal satmalarında yerli tekelci burjuvazi aracılık yapmakta, bu ortaklıktan büyük kârlar elde etmektedir.

Türkiye'de 1973 yılı sonunda 10.206 ithalâtçı vardı. Bunların öz sermayelerinin (nominal sermaye + ihtiyatlar + dağıtılmayan kârlar + kâr — ödenmemiş sermaye— zarar) toplamı 36 milyar 604 milyon lira idi. 10 bin ithalâtçı içinde yüksek düzeyde bir tekelleşme izlenmektedir. Ticaret Bakanlığı verilerinden yapılan hesaplamalara göre, öz sermayesi 50 milyon liradan fazla olan 128 ithalâtçının öz sermayeleri 15 milyar 425 milyon liradan fazladır (ortalama olarak 121 milyon liradan fazla). Yani ithalâtçıların % 1.25'i, bütün ithalâtçıların özsermayelerinin % 42.0'sinden fazlasına sahiptir.

Öz sermayesi 50 milyon liranın üstündeki ithalâtçıların % 66'sı kendi ihtiyacı olan hammadde, yarı mamul madde ve sermaye mallarını ithal eden yerli tekelci sanayi şirketleridir. En büyük 128 ithalâtçının 86'sının yerli tekelci sanayi şirketlerinin olması bir taraftan Türkiye'de görülen sanayileşmenin dışa bağımlı ve çarpık niteliğini ve emperyalist tekellerin pazar gereksinmelerinin bir sonucu olduğunu, diğer taraftan yerli tekelci sermaye ile emperyalizmin nasıl bir bütünleşme içinde olduğunu göstermektedir. Öz sermayesi 5 milyon ile 50 milyon lira arasında değişen 904 ithalâtçının 619'u da «sanayicidir.»

İthalâtçılar ve ithalâtçılar içinde «imalâtçı-sanayicilerin» özsermaye büyüklüklerine göre sayıları 1973 yılı sonunda şöyledir:

Özsermaye	Genel toplam	«İmalâtçı - sanayiciler»
— 100 bin TL.	1682	657
100 bin — 500 bin TL	3325	1.305
500 bin — 1 milyon TL.	1706	657
1 milyon — 5 milyon TL.	2459	1.121
5 milyon — 50 milyon TL.	904	619
50 milyon — 300 milyon TL.	123	83
300 milyondan fazla	7	3
Toplam	**10.206**	**4.445**

Kaynak : Ticaret Bakanlığı, Dış Ticaret Genel Sekreterliği, Değerlendirme Genel Md., **İthalâtçılarımıza İlişkin Genel Bir Araştırma**, Mart 1974.

A) **Mal Satışı** : Azgelişmiş ülkelerde tüketilen malların fiyatlarının oluşumunda emperyalist tekellerden tekel fiyatlarıyla satın alınan hammadde, yarı-mamul mal ve yatırım mallarının payı son derece büyüktür.

1968 yılında 6.9 milyar TL'lık toplam ithalâtın 3.3 milyar TL'sı yatırım maddeleri (3.1 milyar TL., makina ve teçhizat ile 0.2 milyar TL. inşaat malzemesi), 0.3 milyar TL'si tüketim maddeleri ve 3.3 milyar TL'sı hammaddelerden oluşmaktadır. 1973 yılında ise 29.3 milyar TL.'lık toplam ithalâtın 13.8 milyar TL'sı yatırım maddeleri (9.5 milyar TL. makina ve teçhizat ile 1.7 milyar TL. inşaat malzemesi), 1.2 milyar TL. tüketim maddeleri ve 14.3 milyar TL.'sı ham maddelerden oluşmaktadır. Görüldüğü gibi, ham maddelerin toplam ithalât içindeki payı hemen hemen yarı yarıyadır. Bu hammaddelerin fiyatlarıyla ilgili olarak ilaç yapımında kullanılan girdilerden birkaç örnek verelim:

Hammadde adı	Dünya piyasa fiyatı $/kg	İthal fiyatı $/kg
Chlorbenzodiazeğin	57.00	738.37
Chlorthiazide	6.00	83.62
Bellaton Total Alkoloid	1.80	457.50

Kaynak : **Çokuluslu Tekeller ve İlaç Sömürüsü, T.İ.B. Yayınları, no. 7**

Ticaret Bakanlığı'nın verdiği rakamlara göre Türkiye'ye ithal edilen ilaç hammaddelerinin dünya piyasasındaki fiyatı ile emperyalist tekellere bağımlı ilaç şirketlerinin bildirdikleri ithal fiyatları bu şeklidedir. (Türkiye'de ilaçların fiyatı, maliyetlerin üzerine belli bir kâr oranı eklenerek belirlenmektedir).

Türkiye'de geliştirilen dayanıksız tüketim malı sanayiinin ana girdileri emperyalist tekellerden tekel fiyatlarıyla sağlanmaktadır. Örneğin; deterjan üretiminde kullanılan hammaddelerin % 70-75'i bu yolla ithal edilmektedir.

Tarımda gübre kullanımının artması da benzer nitelikte bir bağımlılık yaratmıştır. Gübre ithalâtının artmasına paralel olarak, Türkiye'de kurulan gübre sanayiinin ana hammaddeleri emperyalist tekellerden ithal edilmektedir. Gübre fiyatında son yıllarda görülen artışın sorumlusu emperyalist tekellerdir.

Çokuluslu tekellerin denetimi ve güdümü altında geliştirilen, montajcılık ve taşaronluk niteliği ağır basan ve tüketime dönük çarpık sanayi yatırımlarının ise yarımamul madde ve yatırım malı gereksinmeleri aynı şekilde tekel fiyat mekanizması (tekel kârlarıyla) sağlanmaktadır. Üretilen malların motor ve yedek parçaları, bu malların üretilmesinde gerekli olan makina ve teçhizat emperyalist tekellerin denetimi altındadır.

Bu konuda da bazı örneklere bakalım: Sentetik elyaf ve iplik sanayiinde kullanılan hammaddelerden polyester elyaf ve ipliğin hammaddesi olan cipsi Sasa Sun'i ve Sentetik Elyaf Sanayii (Hacı Ömer Sabancı Holding'e bağlı bir kuruluş olup, uluslararası tekelci sermaye ile yerli tekelci sermayenin çeşitli gruplarının ortak örgütü olan Türkiye Sınai Kalkınma Bankası'nın da % 10 oranında payı vardır) üretmektedir. Ancak Sasa'nın cips üretiminde kullandığı DMT ve monietilen glikol maddeleri ithal edilmektedir.

Sasa'nın satışlarında 1973 Mart'ında kilosu 24.25 TL. olan polyester elyaf 1974 Mart'ında % 44 artış ile 34.90 TL. olmuştur.

Hammaddelerle ilgili diğer bir örnek olarak da aluminyumu alabiliriz. 1973 yılında aluminyumun tonu 500-600 dolardan ithal edilirken, 1974 yılı Eylül ayında bu rakam 1000-1100 dolara yükselmiştir.

Emperyalistlerin değerlerinin çok üstünde fiyatlarla satış yaptıkları mallara en iyi örneklerden birini silâhlar oluşturmaktadır. Anti-komünizm aldatmacasıyla azgelişmiş ülke halklarının sırtına büyük silâhlanma harcamaları yüklenmektedir. Bir F—4 Phantom uçağı 35 milyon, bir F—14 Tomcat uçağı 340 milyon lira civarında bir fiyatla satılmaktadır. Süratle gelişen savaş teknolojisi dün alınan silâhı bugün çağdışı yapmakta, yeni silâh alınmasını gerekli kılmaktadır. Böylece bir taraftan son derece kârlı bir pazar yaratılıyor, diğer taraftan azgelişmiş ülkelerdeki devrimci hareketler karşısında karşıdevrimci cephe taktik planda güçlendiriliyor.

Özellikle son üç yılda A.B.D. silâh ihracatı büyük oranlarda artmıştır. Temmuz 1971 - Haziran 1972 dö-

neminde 3.3 milyar dolar olan bu rakam, Temmuz 1972 - Haziran 1973 döneminde 3.9 milyara ve Temmuz 1973 - Haziran 1974 döneminde ise 8.3 milyar dolara yükselmiştir. Kapitalist sistem o denli çirkef bir niteliktedir ki, silâh ihracatı sayesinde 700.000 civarında Amerika'lıya iş sahası açılmıştır. Bu silâhların maliyeti ise dolaylı ve dolaysız olarak azgelişmiş ülkelerin emekçi halklarının sırtına yüklenmektedir.

Temmuz 1973 - Haziran 1974 döneminde 10 ülkeye yapılan silâh ihracatı, toplam silâh ihracatının % 92'sini oluşturmaktadır:

İran	3.800	milyon dolar
İsrail	2.100	
Suudi Arabistan	588	
Yunanistan	435	
Batı Almanya	219	
İspanya	148	
Kanada	94	
Kore	81	
Taiwan	68	
Şili	68	
Toplam	**7.601**	**milyon dolar**
Diğerleri	600	

Azgelişmiş ülkelerdeki oligarşiler, yoğun bir sömürü altındaki kitlelerin mücadelesini engellemek için son model silâhları değerinin çok üstünde fiyatlarla almaya hazırdır. Zaten emekçi halka karşı kullanılacak olan bu silâhların maliyeti de vergiler aracılığıyla emekçi halkın sırtına yüklenir. En fazla silâh satın alan 10 ülkenin 7'sinin de açık faşizmin uygulandığı azgelişmiş ülkeler olması ve bu ülkelerin silâh alımla-

rının, 10 ülkenin toplam silâh alımının % 68'ini oluşturması bu konuyu son derece açık olarak göstermektedir. (U.S. News and World Report, 13 Ocak 1975).

B) **Hizmet ve bilgi satışı** : (Ulaştırma, müşavirlik hizmetleri ve teknoloji transferi). Emperyalizmin günümüzde uyguladığı sömürü yöntemlerinden birisi de kendi tekeli altında bulundurduğu teknik bilgi ve hizmetlerin azgelişmiş ülkelere tekel fiyatlarıyla satışıdır.

Emperyalist tekellerle azgelişmiş ülkelerde geliştirilen yerli tekelci burjuvazi arasındaki ilişkinin dayandığı temellerden birisi de «teknoloji transferi»dir. Bir şirkette doğrudan doğruya yabancı sermaye yatırımı olmasa bile, teknolojik bağımlılık yoluyla bu yatırım azgelişmiş ülkelerde üretilen değerin emperyalist ülkelere aktarılması veya emperyalist sömürünün daha etkin bir hale getirilmesinde kullanılabilir. Diş macunundan çamaşır makinasına kadar yüzlerce tüketim malında çokuluslu tekellere patent ve benzeri hakların kullanılması karşılığı olarak milyonlarca lira ödenmekte ve böylece bu malların artan fiyatlarının bir bölümünü bu ödemeler oluşturmaktadır.

(Bkz. **Tekelci Sermaye İle İçiçe**, TİB Yayını, 8)

Türkiye'de patent, royalty, know-how adları altında yürütülen sömürüden bazı örnekler verelim:

Sandoz Kimya San. Ltd. Ş.ti, sermayesinin % 80' ine sahi polan Sandoz A.G.'ye (İsviçre) satış hasılâtının % 5'ini patent ve formül karşılığı olarak vermektedir.

Türk Tuborg Bira ve Malt San. A.Ş.'nin sermayesinin 675 bin lirası teknoloji getirme karşılığı uluslararası tekelci sermayeyi oluşturan şirketlerden birine **aittir.**

Bayraklı Boya ve Vernik San. A.Ş., Vernis Claessens S.A. patentiyle ürettiği boyalar için boya fiyatının % 5'i oranında ödeme yapmak zorundadır. Sümerbank - BASF A.Ş.'nde teknoloji getiren BASF Chemiewerke A.G. Almanya, bu hizmet karşılığında şirket sermayesinde 26.5 milyon liralık hak elde etmiştir.

Berec San. T.A.Ş., satılan **Berec** marka pillerin hasılaâtının % 5'ini royalty hakkı olarak İngiltere'deki The Ever Ready Co. Ltd.'e ödemektedir. Türkiye'de kamyon üretiminde birinci sırayı elinde bulunduran BMC San. ve Tic. A.Ş., kamyonların satış hasılâtının % 6'sını İngiltere'deki Austin Motor Co. ve British Leyland Motor Corp. Ltd.'e aktarmaktadır.

Görüldüğü gibi, kullanılan malların fiyatlarının artmasının nedenlerinden biri, uluslararası tekelci sermayenin, bir malın üretimi için gerekli izin ve teknolojiyi verme karşılığında elde ettiği yüksek paydır. (Yukarıdaki bilgiler, T.C. Resmî Gazete'de yayınlanan Bakanlar Kurulu Kararnamelerinden alınmıştır.)

ii) Emperyalist tekellerin elde tuttukları bir diğer alan da ulaştırma hizmetleridir. Örneğin Denizcilik Bankası'na ait olan ve modern gemilere sahip bulunan Türk deniz ticaret filosu nedense(!) çok kötü bir biçimde işletilmekte, emperyalist gemi tekellerine olan bağımlılık bir türlü azalmamaktadır. Yabancı kaynaklı gemilerin Türkiye'ye getirilen ve Türkiye'den götürülen mallar karşılığında aldıkları ücretin gelişimi saptanamamakla birlikte, boşaltılan ve yüklenen malların miktarının yabancı ya da Türk uyruklu gemilere göre dağılımı şu şekildedir:

		Boşaltma (%)	Yükleme (%)
1969	Türk	32	18
	Yabancı	68	82
1973	Türk	23	17
	Yabancı	77	83

Kaynak : DİE, **Aylık İstatistik Bülteni.**

iii) Emperyalist sömürünün etkin olarak görüldüğü diğer bir alan da yabancı uzmanlara ödenen yüksek maaşlar ve yabancı mühendislik şirketlerine ödenen büyük miktarlardaki ücretlerdir. Türkiye'de «yabancı mühendislik hizmetleri değeri» 1963-1970 arası toplam 6.5 milyar liraya yaklaşmaktadır. Bu, aynı yıllar arasındaki 28.3 milyarlık sanayi yatırımlarının ortalama % 23'üne denk gelmektedir. Gene aynı yıllar arasındaki yerli mühendislik hizmetleri değeri toplam yatırımların % 1'ine bile denk düşmemektedir.

(**«Teknik İşgücü Göçü ve Teknik Hizmet İthali»**, TMMOB Yayını, shf. 31).

Yabancı uzmanlara verilen yüksek ücretler ise 13 Ocak tarihli Cumhuriyet gazetesinde yayınlanan bir haberden çıkarılabilir. Gazeteye göre, «Büyük İstanbul Nazım Planı»'nda çalıştırılmak üzere alınacak 15 yabancı uzmana ayda net 70 biner TL. ödenecektir. Bu plan için Dünya Bankası'nın açacağı 32 milyon 200 bin liralık kredinin 23 milyon 100 bin liralık bölümü bu uzmanların giderlerini karşılamaya ayrılacaktır.

Türkiye Mühendis ve Mimar Odaları Birliğinin yayınladığı bir araştırmada İzmir Aliağa Rafinerisinde çalışan yabancı teknik uzmanların aylık ücretleri şöyle gösterilmektedir:

İşi	Ülkesi	Aylık ücreti (TL.)
Fizik Mühendisi	ABD	50.750
Makina Mühendisi	ABD	44.750
İnşaat Mühendisi	ABD	17.375
Montajı	İngiltere	44.750
Ambarcı	Fransa	15.500

Aynı çalışmada belirtildiğine göre, **«Karakaya»** Barajı için yeni yapılan anlaşma uyarınca gelecek her Amerikalı mühendis Türkiye'ye ayda 120 bin TL'sına malolacaktır.

Yukarıdaki örneklerden de görüldüğü gibi, emperyalist ülkelerde tekellerin denetimi altındaki bütün mal ve hizmetler değerlerinin çok üstünde tekel fiyatlarıyla azgelişmiş ülkelere satılmaktadır.

Emperyalist tekellerin ürettikleri malların değerlerinin çok üstünde fiyatlarla azgelişmiş ülkelere satılması pahalılığın temel nedenlerinden biridir. Bu durumdan bütün emekçiler zarar görür. İşçi sınıfının, topraksız ve az topraklı yoksul köylünün yaşamı zorlaşır, milyonlarca küçük üreticinin üretimde kullandığı tarım araç ve gereçleri, ilâçları ve gübre, emperyalistler ve emperyalistlerle bütünleşmiş yerli tekelci sermaye ve emperyalizmle işbirliği halindeki büyük tefeci-bezirgân ve toprak ağalarının yararına olarak pahalandırılır, kentlerdeki yüzbinlerce esnaf, memur ve zanaatkârın yaşamları güçleşir, orta burjuvazinin el koyduğu artık-değerin bir kısmı tekel fiyatları mekanizmasıyla emperyalizm ve emperyalizmle bütünleşmiş yerli tekelci burjuvazinin kasalarına gider.

Bu durumun azgelişmiş ülkeler üzerindeki etkisi ülke yararı doğrultusunda bir sanayileşme için değer birikiminin engellenmesi, azgelişmiş ülkelerin halklarının ürettiği değerin ya azgelişmiş ülkelerden emperyalist ülkelere aktarılması, ya da azgelişmiş ülkelerdeki sömürü mekanizmasını güçlendirmekte kullanılmasıdır.

III— YATIRIM YOLUYLA SÖMÜRÜ

a) Genel Olarak Yatırımlar :

Emperyalist (tekelci kapitalist) niçin azgelişmiş ülkelerde yatırım yapar? Kârını arttırmak için. Buna göre emperyalistin kârının kaynağına bakalım.

Emperyalistin kârının iki kaynağı vardır:

a) Artık-değer

b) Tekel kârı

Artık-değer, üretimde bulunan işçilerin yarattığı ve kapitalistin el koyduğu değerdir. Tekel kârı ise malların içerdikleri toplumsal değerin üstünde fiyatlarla satılması sonucu tüketicilerin sömürülmesinden kaynaklanmaktadır. Buna göre kapitalistin kârını arttırabilmesi için ya artık-değeri, ya da tekel kârını arttırması gereklidir.

Artık-değeri arttırmasının yolu ücretleri düşürmek ve/veya çalışma saatlerini uzatmak ve/veya işin yoğunluğunu arttırarak aynı süre içinde yaratılan değer miktarını yükseltmektir. Azgelişmiş ülkelerde yatı-

rıma gidilmesinin bir nedeni, buradaki işçi ücretlerinin daha düşük ve çalışma saatlerinin daha uzun olması ve işçilerin daha yoğun bir şekilde çalıştırılabilmesinin büyük yedek işsizler ordusu tehdidi ile sağlanmasıdır.

Tekel kârını arttırmanın yolu ise tekel fiyatlarıyla mal satılabilecek olan pazarı genişletmektir.

Yatırım yapıldığında getirilen sermayenin önemli bir bölümü «ayni sermaye,» yani makina ve teçhizattır. Yatırımın uluslararası tekelci sermaye için pazar genişletici etkisinin diğer yönü, değerinin çok üstündeki fiyatlarla yapılan bu satışlardır.

Diğer taraftan mamul tüketim malları ithalâtında konan yüksek gümrük vergileri bu malların fiyatını emperaylistlere bir yarar sağlamadan arttırmakta, emperyalist tekellerin rekabet gücünü düşürmektedir. Aynı malların ülke içine parça halinde veya hammadde şeklinde sokularak kısa bir süreçten sonra mamul madde haline getirilmesi [montaj ve ambalaj sanayileri (!)] halinde ise bu vergilerden kurtulmakla kalınmamakta, aksine teşvik tedbirlerinden yararlanmak mümkün olmaktadır. Böylece pazar genişlemekte ve kârlar artmaktadır.

Gerçek sanayi niteliği taşımayan yatırımlarla ekonomi üzerindeki denetim artmakta, pazar genişlemekte, daha yüksek fiyatlarla daha fazla mal satma olanağı artmaktdır.

Azgelişmiş ülkelerdeki yeraltı ve yerüstü kaynaklarını sömürmek için de buralara yatırım yapmak zorunludur. Bu yatırımlarla ucuz hammadde sağlanmaktadır.

Diğer taraftan yatırım yoluyla gayri maddi haklar (patent, lisans, vb.) şeklinde bir sömürü alanı da açılmaktadır.

Kısacası, yatırımlar diğer sömürü yöntemleriyle bir bütün oluşturmaktadır. Yatırımlar diğer sömürü yöntemlerini pekiştirir, diğer sömürü yöntemleri de yatırımları.

A.B.D.'nden kaynaklanan çokuluslu tekellerle ilgili olarak yapılan bir araştırmaya göre, yabancı ülkelerde yatırıma giderken gözönüne alınan noktalar şunlardır:

	%
Yani pazarlar açmak	48
Kâr farklılıkları	20
İthalât kısıtlamaları	16
Ham ve yarımamul madde sağlamak	13
Rekabet	10
Ücret farklılığı	6
Diğerleri	3

Kaynak : **Setting Up Enterprises in Japan**, s. 320.

Bu rakamların anlamı şudur: Yatırıma giderken yeni pazarlar açabilmek kıstası şirketlerin % 48'i için önemlidir. Yeni pazarlar açmak, ithalât kısıtlamaları ve rekabeti genel olarak pazar sorunu içinde ele alabiliriz. Hammadde temini ve kâr farklılıkları da ayrıca incelenebilir. Fakat görüldüğü gibi, yatırım yapmada tekel kârlarıyla mal satılabilecek pazar sorunu ön plandadır.

b) Osmanlı İmparatorluğunda Yabancı Yatırımlar :

Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerindeki yatırımlar genellikle sanayi dışında idi. 1910 yılında

bugünkü Türkiye sınırları içinde faaliyette bulunan yabancı sermaye yatırımları şu şekildeydi:

Demiryolları	3.368 milyon kuruş		(% 59.0)
Elektrik, Tramvay, Su	311 »	»	(% 5.4)
Liman vb. tesisleri	388 »	»	(% 5.0)
Sanayi	650 »	»	(% 11.4)
Ticaret	206 »	»	(% 3.6)
Madenler	328 »	»	(% 5.7)
Banka-sigorta	560 »	»	(% 9.8)
Toplam	**5.711** »	»	

Kaynak : DİE, **Türkiye'de Toplumsal ve Ekonomik Gelişmenin 50 Yılı**, s. 19.

Tablodan da görüldüğü gibi, yabancı sermaye yatırımlarının ancak % 11.4'ü sanayie, % 69.4'ü ise demiryolu, liman, su, elektrik, tramvay gibi alt yapı yatırımlarınadır.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde yapılan yatırımların kat kat fazlası ülke dışına aktarılmış, ülkede sermaye birikimi ve sanayileşme engellenmiştir. Dr. Orhan Kurmuş'un İngiliz belgelerine dayanarak yaptığı bir araştırmaya göre, İngiltere'nin 1913 yılına kadar Türkiye'ye yaptığı toplam yatırım 25 milyon sterlin civarındadır; 1864 ve 1913 yılları arasında sadece Aydın Demiryolu Şirketi aracılığıyla gerçekleştirilen para transferi ise 11 milyon sterlin. «1893 yılında Londra'da 110.000 sterlin sermaye ile kurulan» İngiliz - Fransız ortaklığı Türk Reji İhracat Şirketi,» kurulduğu tarihten 1901 yılına kadar geçen sekiz yıl içinde 226.098 sterlin kâr ederek sermayenin iki katını dışarıya transfer etmiştir.» (Dr. Orhan Kurmuş, **«Emperyalizmin Türkiye'ye Girişi**, s. 224 ve 74.)

c) Ulusal Kurtuluş Savaşı Sonrası

Ulusal Kurtuluş Savaşı'ndan sonra yabancı sermayenin faaliyetlerini kısıtlayıcı önemli bir tedbir alın-

mamıştır. Aksine ülkede yabancı sermaye yatırımları artmıştır. 1920-1930 yılları arasında Türkiye'de kurulan 201 anonim şirketin 66'sında (% 33) yabancı sermaye vardır. 201 şirketin ödenmiş sermayelerinin toplamı 73 milyon liradır. Bu miktarın 31.5 milyon lirası (% 43) yabancı sermayedir. (Gündüz Ökçün, **Türk Anonim Şirketlerinde Yabancı Sermaye (1920-1930)**, SBF Yayınları, 1971).

1930'larda bazı millileştirmeler oldu. Fakat bu millileştirmeler emperyalist sömürüye darbe bile indirmedi. Emperyalistler diğer yöntemlerle sömürülerini sürdürdüler ve hattâ yoğunlaştırdılar.

Bu dönemde gerçekleştirilen önemli millileştirmeler şunlardır:

Mudanya - Bursa Demiryolu T.A.Ş. (1931)
İstanbul Türk Anonim Su Şirketi (1933)
İzmir Rıhtım Şirketi (1933)
İzmir - Afyon ve Manisa - Bandırma hattı (1934)
İstanbul Rıhtım, Dok ve Antrepo T.A.Ş. ((1934)
Aydın Demiryolu Şirketi (1935)
İstanbul Telefon T.A.Ş. (1936)
Ereğli Şirketi (1937)
İzmir Telefon T.A.Ş. (1937)
Üsküdar ve Kadıköy T.A.Ş. (1938)
İstanbul T.A. Elektrik Ş. (1938)
İstanbul Tramvay Şirketi (1939)
İstanbul A. Tünel Şirketi (1939)
Ankara Elektrik Ş. (1939)
Ankara Havagazı Ş. (1939)
Adana Elektrik T.A.Ş. (1939)
Bursa T.A.Ş. (1939)
Müttehit T.A.Ş. (1939)
Mersin Elektrik T.A.Ş. (1939)

Kaynak : Taner Timur, **Türk Devrimi ve Sonrası, 1919-1946,** s. 168-9.

d) II. Dünya Savaşı Sonrası :

II. Dünya Savaşı'ndan sonra gerek genel olarak emperyalizm cephesinde meydana gelen değişiklikler, gerekse savaş süresinde Türkiye'de özellikle spekülasyon aracılığıyla sermaye birikiminin hızlanması sonucunda emperyalistlerle (uluslararası tekelci burjuvaziyle) bütünleşerek gelişen bir yerli tekelci sanayi burjuvazisi oluştu ve bu oluşum süreci içinde yabancı sermayeye kapılar ardına kadar açıldı.

Yabancı sermayeyi davette ilk adım Türk Parası Kıymetini Koruma Yasası çerçevesinde çıkarılan 22.5.1947 tarih ve 13 sayılı Bakanlar Kurulu kararıdır. Bu kararda yabancı sermayenin teşviki konusunda şöyle denmektedir:

«Yurdun kalkınması için fayda mülâhaza edilen endüstri, tarım, ulaştırma ve bayındırlık işleriyle ihracatı arttırıcı mahiyette olan ticarî işlerde kullanılmak üzere, yabancı memleketlerden döviz ve tesisat olarak getirilen sermaye gelirlerinin veya teşebbüs mevcudunun kısmen veya tamamen harice transferini teminen gerekli iznin verilebileceği hususunda Maliye Bakanlığı taahhüde girebilir.»

Daha sonra 1.3.1950 tarihinde 5583 sayılı yasa ile yabancı sermayeye kârlarını transfer garantisi verilmiş ve yurt dışından borç almak isteyen Türk özel sektörüne bu borçların faizlerini ülke dışına transfer etme izni sağlanmıştır.

Bu teşvik tedbirlerine rağmen yabancı sermaye yatırımının son derece kısıtlı kalması üzerine 1.8.1951 tarih ve 5821 sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu çıkarılmıştır.

Bu yasa ile getirilen yeni teşvik tedbirlerinin de yeterli bulunmaması üzerine 18.1.1954 tarih ve 6224 sayı ile bugün geçerli olan Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu kabul edilmiştir. Bu yasa, dünyada yabancı sermayeye en fazla taviz veren yasalardan biridir.

Diğer taraftan aynı yı liçinde Amerika'lı uzman Max Ball tarafından hazırlanan Petrol Yasası da kabul edilerek temel enerji alanı olan petrolde emperyalist tekellerin egemenliği perçinlenmiştir.

Bugün Türkiye'de faaliyette bulunan yabancı sermayeli şirketler 3 hukukî statü altındadır: Yabancı Sermayeyi Teşvik Yasası, Petrol Yasası ve Türk Parasını Koruma Mevzuatı. Bunlara ek olarak Türkiye Sınai Kalkınma Bankası'nda ve Ereğli Demir Çelik Fabrikaları T.A.Ş.'nde de yabancı sermaye yatırımları vardır.

1973 yılı sonunda 6224 sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Yasası çerçevesinde faaliyette bulunan şirketlerin sayısı 118 idi. Bu şirketlerdeki toplam yabancı sermayenin (2.1 milyar lira) % 83.3'ü imalât sanayiine, % 13.3'ü ise turizm alanına yatırılmıştı.

Sektör	**Sayısı Firma**	**Yabancı sermaye (milyon lira)**	**% dağılım**
İmalât Sanayii	95	1.724	83.3
Otomotiv San.	7	305	14.7
Kimya San.	27	309	14.9
Makina İmalât San.	10	238	11.5
Elektrik San. ve Elk. Mak. ve Gereçleri	16	239	11.5
Lastik San.	3	222	10.8
Tarım	1	1	0.04
Madencilik	3	23	1.1
Hizmetler	19	320	15.5
Turizm	9	276	13.3
Toplam	**118**	**4.548**	

Kaynak : «Türkiye'de Yabancı Sermaye,» «Emekçi, Aralık 1974.

Bu şirketlerde yatırımda bulunan emperyalist tekellerin kaynaklandığı ülkeler ise şöyledir:

Ülke	Toplam sermaye içindeki pay (%)
Amerika Birleşik Devl.	15.8
Avrupa Ekonomik Topluluğu	52.9
Almanya	16.0
İsviçre	12.3
Fransa	12.1
İtalya	9.8
Hollanda	5.1
Belçika	3.7
Japonya	3.9

Kaynak : a.g.e., s. 52.

Bu şirketler 1964-1973 döneminde 637.3 milyon lira kâr ve 111.0 milyon lira gayri maddi hak olarak 748.3 milyon lirayı ülke dışına aktarmışlardır.

Türk Parasını Koruma Mevzuatı çerçevesinde faaliyette bulunan şirketlerin 1964-1972 döneminde ülke dışına aktardıkları değer ise 636.1 milyon liradır (kâr transferi 180.8 milyon lira, gayir maddi haklar 182.3 milyon lira).

Aktarılan kârlar bu şirketlerin sömürüsünü göstermekten uzaktır. Yatırılan bir miktar sermaye kısa sürede büyük kârlar sağlamakta, bu kârların bir kısmı ülke dışına aktarılmakta, diğer kısmı ise daha yoğun bir sömürü uygulayabilmek için yeniden tekelci nitelikte yatırımlara yöneltilmektedir.

Petrol Yasası çerçevesindeki yatırımların toplamı ise 1972 yılı sonunda 4.2 milyar lira civarındadır. Bu miktarın sadece 1.1 milyar lirası nakit, 1.6 milyar lirası malzeme ve 1.5 milyar lirası ise hizmet olarak geti-

rilmiştir (AID, **Econ. and Soc. Indicators**, tablo 10-c, 1974).

1971 yılında petrol tüketiminin % 61.3'ü ithal edilmiş, yurt içinde üretilen % 38.7'lik bölümün ise % 69'u emperyalist tekellerin Türkiye'deki yatırımlarınca gerçekleştirilmiştir. Petrol tüketiminin ancak % 12'lik bölümü Türkiye Petrolleri A.O. tarafından karşılanmıştır (DİE, **Türkiye'de Toplumsal ve Ekonomik Gelişmenin 50 Yılı**, s. 391, 392). Türkiye'de ticari enerji kaynakları içinde petrol ürünlerinin payı ise % 62'dir (**a.g.e.**, 400). Bunun anlamı, Türkiye'nin enerji kaynakları üzerinde emperyalist tekellerin kesin bir hakimiyet kurmuş olduğudur.

Sanayide temel girdilerden biri olan demir-çelikte de emperyalist tekellerin egemenliğini görüyoruz. 28.2.1960 tarih ve 7462 sayılı yasa ile kurulan Ereğli Demir-Çelik Fabrikaları T.A.Ş.'nde Koppers şirketinin (A.B.D.) sermaye payı 200 milyon liradır (% 33.3).

Diğer yatırım alanı olan Türkiye Sınai Kalkınma Bankası'nın durumu ileride ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

1 — İmalât Sanayii Yatırımları

Bilindiği gibi eskiden uluslararası kapitalizm geri kalmış ülkelerin hep geri kalmalarını, hiç sanayileşmemelerini isterdi. Ama bugün artık sanayileşmelerini istemektedir. Ancak çağdaş anlamda, yatırım malları sanayilerini kurarak, yerli teknolojilerini geliştirerek sanayileşmelerini değil, fakat kendi ürettiği makina ve teçhizatın kullanılmasına olanak tanıyan, kendisinin ulaşmış olduğu teknoloji seviyesinde artık uğraşılmasını gereksiz bulduğu, örneğin tüketim malları sanayilerinin kurulması yönünde sanayileşmelerini istemekte-

dir. İşte bu nedenlerle son yıllarda gelişmiş kapitalist ülkelerin azgelişmiş ülkelerdeki sanayi yatırımlarının payı giderek artmaktadır.

Bu yatırımlar azgelişmiş ülkelerde eskiden komprador burjuvazi niteliğinde olan işbirlikçi burjuvazinin yerli tekelci burjuvazi haline dönüştürülmesi sonucu ortaklaşa olarak gerçekleştirilmektedir. Bu ortaklıkların ürünleri değerlerinin üstünde fiyatlarla pazarlanmakta, günlük yaşamın her anında tekelci sermayenin tekel fiyatları aracılığıyla uyguladığı sömürü egemen olmaktadır. Türkiye'den verilecek birkaç örnek bu şirketlerin kârlarının boyutları hakkında fikir vermeye yeterlidir:

Maliye Bakanlığı tarafından yapılmış bir incelemeye göre, 1955 **yılında 4,6 milyon lira sermaye** ile kurulan Türk Philips A.Ş.'nin (sermayesinin % 99'u çokuluslu Philips şirketine aittir) 1960-61 yıllarındaki toplam kârı **28 milyon 608 liradır**. 1952 yılında **5 milyon lira** sermaye ile kurulan Unilever-İş Türk Ticaret ve Sanayi Ltd. Şirketi (Sermayesinin % 80'i İngiliz ve Hollanda ortak yatırımı olan dünyanın en büyük çokuluslu tekellerinden Unilever, % 20'si Türkiye İş Bankası'na aittir) 1954-1962 yılları arasındaki dönemde (1960 yılı hariç 8 yıl) **123 milyon 294 bin lira kâr** etmiştir. İsmi verilmeyen ve yabancı sermaye oranı % 71 olan bir ilâç fabrikası 1951 yılında **2.8 milyon lira** sermaye ile faaliyete geçmiş ve 1962 yılı sonuna kadar **25 milyon 634 bin lira kâr** etmiştir. (Türkiye'nin Düzeni, D. Avcıoğlu).

Emperyalistlerle bütünleşerek emekçi sınıf ve tabakaları sömüren yerli tekelci sanayi sermayesi grupları ise şunlardır: TSKB, T. İş Bankası, Koç Holding, Hacı Ömer Sabancı Holding, Akbank, Yapı ve

Kredi Bankası, Sapmazlar, Haslar, Özgürler, Yaşar Holding, vb.

2 — Doğal Kaynakların Sömürülmesi.

Doğal kaynaklarımızın emperyalistlerin doğrudan doğruya yaptıkları yatırımlar aracılığıyla sömürülmesi Osmanlı İmparatorluğu'nun son zamanlarından beri süregelmektedir. Boraks, manyezit, krom gibi madenlerle petrol kaynakları, bunların gerçek sahibi olan halkın değil, emperyalistlerin ve bütünleştikleri yerli sömürücü azınlıkların yararına olarak işletilmektedir. Örneğin Eskişehir yöresindeki manyezit madenlerini işleyen Manyezit A.Ş. gerçekte merkezi Avusturya'da bulunan «Voitscher» şirketinin bir uzantısıdır ve ürettiği malın cevherini basit bir işlemden geçirdikten sonra bu anaç şirkete düşük fiyatla aktarmaktadır. Böylece şirketin görünüşteki kazancı ve ödediği vergi düşük olmaktadır. Avusturya'daki anaç şirket yüksek kaliteli bu cevherleri başka yerlerde üretilen düşük kaliteli cevherlerle harmanlamakta, bunlardan demir-çelik endüstrisinde kullanılan ateş tuğlaları üretmekte ve bunları yüksek fiyatlarla Türkiye'ye satmaktadır. Burada çifte bir sömürü işlemektedir: bir taraftan emekçi halka ait olması gereken doğal kaynaklara el konulmakta, diğer taraftan ucuza kapatılan bu girdilerle üretilen mallar değerlerinin çok üstünde tekel fiyatlarıyla geri satılmaktadır. Şematize ettiğimiz farklı sömürü yöntemlerinin ikisinin birliğini bir kez daha burada görebiliyoruz.

3 — Banka ve sigortacılık :

Emperyalistlerin bankalara yatırımları genellikle diğer sömürü mekanizmalarının işleyişini sağlamada yardımcı olmak amacını gütmektedir.

Türkiye'de bankacılık alanındaki yabancı sermaye yatırımları, emperyalistlerin ve emperyalistlerle bütünleşerek geliştirilmiş yerli tekelci burjuvazinin sömürüsünü pekiştirme doğrultusunda girişimlerdir.

Yabancı sermayeli bankalardan 5 tanesi tamamiyle yabancı sermayelidir ve Osmanlı İmparatorluğunun mirasıdır. Bu bankaların faaliyetleri daha çok ithalât ve ihracat işlerinde yoğunlaşmıştır.

Tamamı yabancı sermayeli bankaların 1973 yılı sonunda durumu şöyledir:

Bankanın adı	Özkaynağı	(Milyon TL) iştirakleri	Kuruluş yılı
Osmanlı Bankası	123.8	80.5	1863
Uluslararası Endüstri ve Tic. Bankası (Eski Selanik Bankası)	47.2	1.7	1888
Bando di Roma	21.2	2.1	1911
Banko Komerçiyale İtalyana	20.2	2.1	1919
Holantse Bank Üni. N.V.	6.7	0.0	1921

Kaynak : T. İş Bankası, **«Türkiye'de Mevduat Kabul Eden Bankaların Birarada Bilançoları».**

Bu bankalar içinde sadece Osmanlı Bankası kredi verme, mevduat toplama ve iştirakte bulunma gibi işlevleri önemli ölçüde yerine getirmektedir. Diğer dört bankanın Türkiye ekonomisi açısından önemi, ticaret yoluyla emperyalist sömürüyü pekiştirmektir. Özkaynaklarının büyüklüğü ise bu iş için yeterlidir.

Yerli tekelci sermayeyi oluşturan kurumlardan T. İş Bankası 1963 yılında Bank of America ile ortaklaşa Amerikan — Türk Dış Ticaret Bankası'nı kurmuş, isim daha sonra Türk Dış Ticaret Bankası olarak de-

ğiştirilmiştir. İş Bankasının hissesi % 67.3'tür. Diğer hissedarlar Bank of America ile bu bankanın İtalya'daki yatırımı olan Banca d'America e d'Italia'dır. Türk Dış Ticaret Bankası'nın asıl işlevi dış ticaret ilişkilerinin düzenlenmesidir. Bankanın hiçbir şirkette yatırımı yoktur.

II. Dünya Savaşı'ndan sonra sermayenin uluslararasılaşma sürecinde yeni bir aşama olarak çeşitli emperyalist ülkelerden kaynaklanan tekelci sermayelerin **resmî** ve **sürekli** örgütleri olan Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu'ndan daha önce söz etmiştik. Bu gelişim azgelişmiş ülkelere de yansımış ve azgelişmiş ülkelerin daha yoğun ve sistemli bir şekilde sömürülmesini sağlamak amacıyla, genel olarak uluslararası tekelci sermayenin azgelişmiş ülkelerdeki çarpık sanayileşme politikasını örgütleyip yönlendirecek kurumlar oluşturulmuştur. Bu kurumlar 1950 yılında kurulan Türkiye Sınai Kalkınma Bankası ile 1963 yılında kurulan Sınai Yatırım ve Kredi Bankasıdır.

Gerek TSKB, gerek SYKB'nda yabancı sermaye yatırımının asıl çıkarı özel olarak banka faaliyetlerinin kârlı olması değil, banka faaliyetleri aracılığıyla genel olarak tekelci sermayenin (uluslararası tekelci sermaye ve bütünleşerek geliştirdiği yerli tekelci sermaye) kârının azamileştirilmesidir.

TSKB'nın Birinci Yıllık Raporu'nda şöyle denilmektedir:

«Milletlerarası İmar ve Kalkınma Bankası (Dünya Bankası) memleketimizde hususi sanayiin kalkınması için yapacağı yardıma tavassut edecek bir müessesenin lüzumuna kanaat getirmiş ve bu fikri hükümetimize bildirmiştir. Evvela bir 'holding company'

şeklinde mütalaâ edilen edilen bu müessesenin bilahare bir sınai kredi müessesesi olması daha uygun görülmüştür. Milletlerarası Banka Türk hususi sanayiine yardımın yalnız mali değil, aynı zamanda idari ve teknik sahalarda da olması kanaatini ileri sürmüştür.»

Bankanın amaçları ise şunlardır:

«Türkiye'de yeni hususi sanayiin kurulmasına ve mevcut bulunan hususi sanayiin tevsiine ve modernleştirilmesine yardım etmek ve bunları hızlandırmak. Ecnebi ve yerli hususi sermayenin Türkiye'de kurulan sanayie iştirâkine yardım etmek ve bu hususları teşci ve teşvik etmek.» (TSKB Esas Mukavelesi, s. 6-7).

Böyle bir görevi üstlenenler kimlerdir? En tanınmışları şunlar:

T. İş Bankası

Yapı ve Kredi Bankası

Akbank

T. Ticaret Bankası

T. Garanti Bankası

Vehbi Koç

Yukarıda sözünü ettiğimiz ve sermayesinin tamamı yabancı olan 5 banka.

Dikkati çeken nokta, uluslararası tekelci sermayeye hizmet edecek bu kurumda, aralarında çelişkiler olan sermaye gruplarının biraraya gelmiş olmasıdır.

Kurumun tarihindeki en önemli olay 1963 yılında Uluslararası Finansman Kurumu'nun (IFC) TSKB'na

ortak olmasıdır. Hatırlanacağı gibi, IFC bütün emperyalist ülkelerin ortaklaşa kurdukları bir örgüttür, uluslararası tekelci sermayenin azgelişmiş ülkelerde yerli tekelci sermaye ile bütünleşerek kurduğu çarpık sanayi yatırımlarına katılır(*)

IFC böylece 1 milyon 730 bin dolar sermaye katılımı ile TSKB'nın % 15'ine sahip olmuştur. Yani TSKB, uluslararası tekelci sermaye (emperyalizm) ile yerli tekelci sermayenin bütünleşmesinin en somut örneğidir. TSKB klasik bir banka değildir, emperyalistlerin ve emperyalistlerle bütünleşmiş yerli tekelci burjuvazinin Türkiye'deki genel karargâhıdır. TSKB, emperyalistlerin verdikleri kredileri Türkiye'de uluslararası ve yerli tekelci sermayenin bütünleştiği şirketlere aktarmakta, bu şirketlere iştirakte bulunmaktadır.

Sınai Yatırım ve Kredi Bankası'nda ise Osmanlı Bankası'nın iştiraki vardır. Banka 1963 yılında 40 milyon lira sermaye ile kurulmuştur, dağıttığı krediler

---

(*) «IFC yalnız azgelişmiş bölgelerde -Afrika, Asya, Avustralya, Latin Amerika, Avrupa'nın bazı alanları- yatırım yapar. «IFC ağırlıkla sınaî (imalât, madencilik) nitelik taşıyan kuruluşlara, ya mevcut kuruluşun genişletilmesi, ya da yenilerinin kurulması için yatırım yapar.» (IFC, **Third Annual Report**, 1958-1959, s. 1)

TSKB ise IFC'nin yatırımını şu şekilde değerlendiriyor:

«1963 yılında özel sektörün sınai sahada önemli yatırım faaliyetlerine giriştiği müşahade edilmektedir. Artan yatırım taleplerini karşılayabilmek için Bankamız kaynaklarını arttırmaya çalışmıştır.

«Bankamızın tarihinde mühim bir dönüm noktası olarak kaydedilebilecek olay 1963 senesi içinde tekemmül etmiştir... Yapılan müzakereler neticesinde Milletlerarası Finansman Kurumu sermayemize iştirake karar vermiştir.» (TSKB 1963 Yılı Faaliyet Raporu.)

emperyalist ülkelerden sağlanmıştır ve çoğunlukla AID kaynaklıdır. Diğer sermayedarlar T. İş Bankası, Akbank, T. Vakıflar Bankası, T. Garanti Bankası ve T. Kredi Bankası'dır.

Türkiye'de bankacılık alanındaki uluslararası tekelci sermaye yatırımlarının amacı özel olarak bankacılık kârını azamileştirmek değil, genel olarak tekelci sermayenin kârını azamileştirmektir.

1972 yılında Türkiye'de faaliyette bulunan toplam 38 sigorta şirketinin 17'si yabancı sermayelidir. Emperyalist tekellerin uzantısı bu şirketler 1965-1972 döneminde 117 milyon 100 bin lira tazminat ödemelerine karşılık 225 milyon 500 bin lira prim toplamışlardır. (Kaynak: **DİE, 1973 İstatistik Yıllığı**).

Bu şirketlerden, hakkında bilgi bulabildiğimiz iki tanesinde emperyalistlerle yerli tekelci burjuvazinin ortaklığını görebiliriz:

Tam Hayat A.Ş. 1966 yılında kurulmuştur. Sermayesinin % 10'u American International Underwriters şirketine, % 90'ı ise Akbank, Nejat Eczacıbaşı, Vehbi Koç, Osmanlı Bankası ve diğer ortaklara aittir.

1964 yılında kurulan Tam Sigorta'nın sermayesinin % 45'i American Home Assurance Company'ye aittir. Yerli ortaklar arasında Nejat Eczacıbaşı ve Koç Holding bulunmaktadır.

Görüldüğü gibi, sigorta alanındaki sömürüde de yerli tekelci burjuvazi ile emperyalistler eleledir, tam bir çıkar birliği içindedir.

IV— BORÇ VERME YOLUYLA SÖMÜRÜ

Emperyalist sömürünün bir bütünlük oluşturmasını en açık şekliyle borç verme yoluyla uygulanan sömürüde görebiliriz. 1946 yılında başlayan yoğun borçlanma dönemi aynı zamanda emperyalist sömürünün yoğunlaşması dönemi olmuştur.

Azgelişmiş ülkelerin diğer gelişmiş ülkelerden borç almaları iki temel nedene dayanır:

1) Finansman sorunu,

2) Uluslararası likidite sorunu.

Finansman sorunu ile kastedilen, belli yatırımların gerçekleştirilmesi için ülkede yeterli sermaye birikiminin olmaması nedeniyle yabancı ülkelerden kaynak aktarımının gerçekleştirilmesidir. Yeterli birikimin olmamasının nedeni ise emperyalist sömürüdür.

Uluslararası likidite sorunu ise çeşitli ülkelerin değişik para birimleri kullanmalarının bir sonucudur. Amerika Birleşik Devletleri'nde Türk Lirası değil, dolar geçerlidir. Bu nedenle bu ülkeden mal satın alabilmek için dolar veya diğer güçlü emperyalist ülkelerin

paraları gereklidir. Türkiyen'in ihracatının ithalâtından az olduğu durumlarda, döviz gereksinmesinin doğurduğu borçlanma ortaya çkmıştır. Borçlanma bir kez başladıktan sonra alınan borçların faiz ve anapara ödemeleri yeni borçların alınmasına yol açmıştır. Türkiye'nin son yıllarda aldığı dış borçların büyük bir bölümü bu tür ödemelere gitmektedir.

1968-1973 döneminde Türkiye genellikle her yıl dış borç olarak aldığının yarısından fazla bir döviz tutarını dışarıya ödemiştir. 1972 yılında ise aldığından da fazlasını dışarıya ödemek durumunda kalmıştır. Altı yıl süresince alınan 1 milyar 927 milyon dolarlık dış yardımın 1 milyar 203 milyon dolarlık bölümü faiz, ana para ve hizmet ödemeleri olarak tekrar dışarıya iade edilmiştir.

Alınan dış borçların nerede kullanıldığı sorununa gelince, bunun tamamen borcun alındığı ülke ya da uluslararası mali kurumlarca belirlendiğini söylemek herhalde yanlış olmaz.

Bugün emperyalist ülkelerin ve onların denetimlerindeki uluslararsı finans kuruluşlarının azgelişmiş ülkelere verdikleri kredileri iki grup altında incelemek gerekir: Proje kredileri ve program kredileri. Proje kredileri borç isteyen ülkedeki belli bir yatırımı karşılamak için verilmekte ,ancak söz konusu kredi uygulamada, borcu verecek ülke ya da kurumun bu yatırım projesini bilfiil hazırlaması veya hazır projede kendi ölçü ve çıkarlarına uygun değişiklikler yapmasından sonra verilmektedir. Tabii buradaki ölçü emperyalist ülkelerin genel sömürü politikalarına uygunluk olmaktadır.

Program kredileri ise kullanılmalarında hiçbir kayıt bulunmayan ve uygulamada çok az bir yer kaplayan kredilere verilen addır.

Şimdi Türkiye'ye açılan kredilerin üçte ikisi proje kredisi şeklindedir.

Kredi uygulamasının diğer sömürü yöntemleriyle nasıl bir bütünlük içinde geliştirildiğini bir örnekle somutlaştırabiliriz :

«Van-Kotur demiryolunun finansmanı için A.B.D., Türkiye'ye 10 milyon dolarlık kredi açmıştır. Kredi çok düşük faizli ve uzun vadelidir; yani son derece çekicidir. Ne var ki, bu, görünüştür. Çünkü kredi malzeme kredisi olarak verilmektedir. Kredi ile, kalem kalem sayılmış 15 bin ton malzemenin Amerikan firmalarından, onlarca tesbit edilmiş yüksek fiyatlar üzerinde alınması gereklidir. A.B.D. fiyatları, genellikle serbest piyasa fiyatlarının % 20 ilâ 35 üstündedir. Üstelik, Türk uzmanların belirttiklerine göre, bu malzemenin % 90'ının Türkiye'de imali mümkündür. DDY, malzemeyi imale hazır olduğunu defalarca bildirmiş, fakat bu kabul edilmemiştir.» **(Türkiye'nin Düzeni**, s. 473)

Borç yoluyla sömürünün bir yönü, diğer emperyalist sömürü yöntemlerinin daha etkin bir şekilde sürdürülmesidir. İkinci yönü ise faiz açığıyla aktarılan değerdir. 1963 ile 1973 yılları arasında ödenen faiz toplamı 4 milyar 746 milyon liradır.

Gelişmiş kapitalist ülkelerin azgelişmiş ülkelere borç vermeleri rekabetçi kapitalizm döneminde de söz konusudur. 1854 yılından itibaren Osmanlı İmparatorluğu'nun büyük bir borç yükü altında ezildiğini görüyoruz. Bu dönemde borç vermenin ana amacı borç karşılığı elde edilecek olan faizdi. Rekabetçi kapitalist dönemde birbirinden bağımsız olarak gelişmiş olan banka, sanayi ve ticaret sermayelerinin henüz bütünleşmemiş olduğunu ve herbirinin diğerini hesaba katmadan kendi

kârını azamileştirmeye çalıştığını düşünürsek, borcu veren banka sermayesinin bundan azami faizi elde etmeye çalışmasını normal karşılamak gerekmektedir. Fakat emperyalizm, yani tekelci sermaye döneminde durum farklıdır.

Tekelci dönemde, sanayi ve banka sermayesi içiçe geçmiştir, bütünleşmiştir. **Genel olarak emperyalist aşamada ve özel olarak da II. Dünya Savaşı'ndan sonraki dönemde borç vermenin ana amacı genel olarak tekelci sermayenin kârını azamileştirmektir.**

Bu durumu yansıtan bir gelişme, II. Dünya Savaşı'ndan sonra borçların ilk önce A.B.D., ancak 1960'lardan itibaren uluslararası kurumlar tarafından verilmesidir. Emperyalist-kapitalist sistemde A.B.D. hegemonyasının sürdüğü dönemde AID (Uluslararası Kalkınma Teşkilâtı) ve Export-Import Bank (İthalât İhracat Bankası) borçları önemliyken, A.B.D.'nin 1960'larda gücünü göreli olarak yitirmesine paralel olarak azgelişmiş ülkelere verilen borçlarda Dünya Bankası'nın (Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası) ağırlığı artmıştır. Dünya Bankası tarafından verilen borçlar ile tüm ekonomi genel olarak uluslararası tekelci sermayenin daha rahat sömürebileceği bir yapıya sokuluyor, hükümetler Dünya Bankası'nın taleplerine karşı çok daha duyarlı oluyor.

DIŞ BORÇLAR

Türkiye'nin dış borçları ve alacaklılar şu şekildedir:

Yıllar	Dövizle ödenecek (Milyon dolar)	TL ile ödenecek (Milyon TL)
1967	1.344.1	3.293.8
1970	1.928.7	4.172.6
1971	2.209.7	3.845.9
1972	2.300.4	3.740.2
1973	2.654.2	3.637.8
1974 (VI. ay)	2.800.5	3.463.4

Kaynak : **T.C. Merkez Bankası Aylık Bülteni**

DÖVİZLE ÖDENECEK DIŞ BORÇLAR — ALACAKLILAR

(30.9.1973 durumu, milyon dolar)

a)	Uluslararası Kurumlar	409.4
	Dünya Bankası	108.0
	Uluslararası Kalkınma Birliği (IDA)	108.3
	Avrupa İskân Fonu (ERF)	5.8
	Avrupa Yatırım Bankası (EIB)	173.9
	Uluslararası Finansman Kurumu (IFC)	13.4
b)	Yabancı Hükümetler Toplamı	2.062.0
	A.B.D.	1.101.7
	Almanya	483.9
	İngiltere	113.8
	Diğerleri	362.6
c)	Diğerleri	105.2
	TOPLAM	**2.576.6**

Kaynak : **Maliye Bakanlığı Bütçe Gerekçesi, 1974.**

SONUÇ

Bütün bu anlatılanlardan şöyle bir sonuç çıkmaktadır. Emperyalizm azgelişmiş ülkelerde yerli tekelci burjuvazi ile bütünleşmiş olarak ve tefeci-bezirgân ve toprak ağalarının en büyükleri ile işbirliği içine girerek bütün emekçi halkı sömürmektedir. Bu sömürü sonucu ülkede yaratılan değer halkın yararına olarak sanayileşmeye yöneltilmemekte, emperyalistlerin ve emperyalistlerle bütünleşmiş ve işbirliği içindeki küçük bir sömürücü azınlığın yararına olarak ülke dışına aktarılmakta veya ülke içinde sömürünün daha etkin bir şekilde sürdürülmesinde kullanılmaktadır.

Emperyalist-kapitalist sömürü, yukarıda şematize edilen sömürü yöntemleriyle bir bütündür. Herhangi bir sömürü şeklini diğerlerinden ayrı olarak ele alamayız. Emperyalist-kapitalist sömürü masallardaki kırk başlı ejderha gibidir. Ejderhayı öldürmek için kırk başı da birden kesmek gereklidir, yoksa kesilen başlar yeniden büyür. Azgelişmiş ülke halklarının kurtuluşu ilerici-demokrat yönetimlerin emperyalist sömürüyü «dizginlemeye» çalışan yönetimlerinde değildir.

Emperyalist-kapitalist sömürüye son vermenin tek yolu emperyalist-kapitalist sistemden kopmaktır, ejderhanın kırk başını da birden kesmektir.

Türkiye'de bugün 2 milyondan fazla işsiz vardır. Bütün emekçi sınıf ve tabakaların pahalılığın yanısıra en önemli sorunu olan işsizliğin gerçek nedeni, halkımızın yarattığı değere el koyup bunu ülke dışına aktaran veya azgelişmiş ülkelerden daha fazla değere el koymada kullanan, böylece halkın yararına gerçek anlamda bir sanayileşmeyi engelleyen emperyalist-kapitalist sistemdir, bu sistemde hakim olan güç, uluslararası tekelci sermaye ve bütünleştiği yerli tekelci sermayedir. Bugün Türkiye'de görülen, tekelci sermayenin yararına çarpık bir sanayileşmedir, işsizlik sorununa değil, emperyalistlerin ve yerli tekelci burjuvazinin kâr sorununa geçici bir çözüm getirir. Pahalılığın yaratıcısı kâr peşinde koşan tekelci sermayedir. Pahalılık emperyalist-kapitalist sistemin bir parçasıdır, sömürüyü yoğunlaştırmak için kullanılan bir araçtır. Tekelci kapitalistin fabrikasında üretilen malların fiyatı arttığında tekelci kapitalistin (emperyalistin ve yerli tekelci kapitalistin) kasası dolarken emekçi sınıf ve tabakaların cepleri boşalır.

Yukarıda şematize edilen emperyalist-kapitalist sömürü mekanizmasında emperyalistler ve emperyalistlerle bütünleşen ve işbirliğine giren bir avuç yerli sömürücü yararlanır. Emekçi sınıf ve tabakaların yaşam düzeyinin yükselememesinin ve hattâ düşmesinin, milyonlarca emekçinin gelişen teknolojinin ürünlerinden yararlanamamasının tek ve tek nedeni bu emperyalist-kapitalist sistemdir.

İşçi sınıfının kapitalistlere karşı verdiği mücadele ile bütün emekçi sınıf ve tabakaların işsizlik ve pahalı-

lığı yaratan ve yeni buluşların yaratabileceği refahın kitlelere ulaşmasını engelleyen emperyalistler, emperyalistlerle bütünleşmiş yerli tekelci burjuvazi ve onlarla işbirliği halindeki büyük tefeci-bezirgân ve toprak ağalarına karşı verdiği mücadele ilk aşamada aynı hedefe yöneliktir ve nihaî çözümleri aynıdır.

EMPERYALİZM VE EMEKÇİ SINIF VE TABAKALAR

Emperyalizmle emekçi halkın çeşitli sınıf ve tabakaları arasındaki ekonomik çelişkileri şu şekilde sıralamak mümkündür:

1. İşçi Sınıfı ile çelişkiler :

a) Emperyalistlerin kendi başlarına veya yerli tekelci burjuvazi ile ortak yatırımlarında işçi sınıfının yarattığı artık değere el konur.

b) Emperyalistlerin ve emperyalizmle bütünleşmiş yerli tekelci sermayenin kâr hırsı nedeniyle hayat pahalılanır, işçi sınıfının yaşam koşulları kötüleşir.

c) Emperyalizm ülke içindeki emperyalist-kapitalist üretim ilişkilerini korur, artık-değer sömürü düzeninin sürdürülmesinde ülke burjuvazisine yardımcı olur.

d) Emperyalizmin çıkarları doğrultusunda yürütülen devlet harcamaları sistemi ve borçlar nedeniyle vergiler artar; bunun sonucu olarak hayat pahalılanır.

e) Emperyalizmin geri-bıraktırıcı etkisi nedeniyle işsizlik ve büyük işsizler ordusu ortaya çıkar.

2. Topraksız ve Az Topraklı Yoksul Köylüler ile Çelişkiler :

a) Emperyalizmin geri bıraktırıcı etkisi nedeniyle geri üretici güçler düzeyinin sonucu olan düşük yaşam düzeyi (yoksulluk) ve işsizlik.

b) Emperyalizm ve emperyalizmle bütünleşmiş yerli tekelci burjuvazinin denetimi altındaki malların fiyatlarının arttırılması (pahalılık).

c) Devlet harcamalarının tekelci sermayenin yararına olarak arttırılması ve borç ödemeleri nedeniyle vergilerin arttırılarak hayatın pahalılanması.

3. Kırsal Alanlardaki Küçük Üreticiler ile Çelişkiler :

a) Tekelci sermayenin ürettiği günlük tüketim mallarının tekel fiyatlarıyla (değerlerinin üstünde fiyatlarla) satılması sonucu pahalılık.

b) Tekelci sermayenin ürettiği tarım giderlerinin (gübre, tarım araç ve gereçleri, tarım ilaçları) tekel fiyatlarıyla satılması (pahalılık).

c) Devlet harcamalarının tekelci sermayenin yararına olarak arttırılması ve borç ödemeleri nedeniyle vergilerin arttırılarak hayatın pahalılanması.

d) Kredilerin emperyalizmle bütünleşmiş yerli tekelci sermaye ve emperyalizmle işbirliği halindeki büyük tefeci-bezirgân ve toprak ağalarına kanalize edilmesi nedeniyle ortaya çıkan kredi yetersizliği.

e) Emperyalizmin geri bıraktırıcı etkisinin doğurduğu gizli işsizlik.

f) Ürünlerinin (özellikle ihraç edilen tütün, incir, üzüm, pamuk, fındık) değerlerinin altında fiyatlarla satın alınması.

4. Esnaf, Zanaatkâr ve Memurlarla Olan Çelişkiler :

a) Tüketim malları fiyatlarının tekel kârı (emperyalist sömürü ve yerli tekelci sermayenin sömürüsü) nedeniyle artması, hayat pahalılığı.

b) Devlet harcamalarının emperyalizmin ve bütünleştiği yerli tekelci burjuvazinin yararına olarak arttırılması ve dış borç ödemeleri nedeniyle vergilerin arttırılarak hayatın pahalılanması.

c) Esnaf ve zanaatkârlara yeterli kredinin verilmemesi (kredinin emperyalizmin ortağı sömürücü azınlığa verilmesi nedeniyle).

d) Emperyalizmin geri bıraktırıcı etkisinin ortaya çıkardığı işsizlik.

e) Emperyalist-kapitalist üretim ve dağıtım (pazarlama) ilişkilerinin gelişmesi sonucu esnaf ve zanaatkârların bir süreç içinde tasfiye olması.

Yukarıdaki çözümlemelerden de görüldüğü gibi, emperyalizm sömürüsünü yalnız başına yürütmemektedir. Ülkede emperyalist-kapitalist üretim ilişkileri geliştirilmekte, çarpık bir «sanayileşme» gerçekleştirilmektedir. Bu işler artık yerli tekelci burjuvazi niteliğini alan işbirlikçi burjuvazi (eski komprador burjuvazi) ile bütünleşme ve kapitalizm öncesi kalıntıların

(tefeci-bezirgân ve toprak ağalarının) en büyükleri ile işbirliği temeline dayanmaktadır. Bu sömürücü azınlık ise, tüm emekçi halkın ortak sorunları olan işsizlik ve pahalılığı yaratmakta, bir taraftan artık-değere el koyarak işçi sınıfını, diğer taraftan yukarıda açıklanan yöntemlerle tüm emekçi halkı sömürmektedir.

Emperyalist sömürü mekanizmasının birçok yönü aşağıdaki TİB yayınlarından daha ayrıntılı olarak incelenebilir :

ORTAK PAZAR BOYUNDURUĞU : AYDIN KÖYMEN

KAPİTALİST PARA SİSTEMİNİN ÇÖKÜŞÜ : MUSTAFA DANIŞMAN

EMPERYALİZM VE TÜRKİYE'DE MADENCİLİK ALANINDA YABANCI SERMAYE : YILDIRIM KOÇ

EMPERYALİZMİN PETROL POLİTİKASI VE TÜRKİYE : M. TANJU AKAD

TÜRKİYE'DE İŞÇİ ÜCRETLERİ VE ENFLASYON : TİB—DİSK

ÇOKULUSLU TEKELLER VE ULUSLARARASI TEKELCİ SERMAYE : YILDIRIM KOÇ

ÇOKULUSLU TEKELLER VE İLAÇ SÖMÜRÜSÜ : AYDIN KÖYMEN

TEKELCİ SERMAYE İLE İÇİÇE : TİB ARAŞTIRMASI

TÜRKİYE'DE GELİR DAĞILIMI : TİB ARAŞTIRMASI (Yakında çıkacak)

YURTDIŞINDAKİ İŞÇİLER : TİB ARAŞTIRMASI (Yakında çıkacak)

EK _

TÜRKİYE'DE ULUSLARARASI TEKELCİ SERMAYE VE ONUNLA BÜTÜNLEŞMİŞ YERLİ SERMAYENİN ORTAK YATIRIMLARI

Uluslararası tekelci sermaye (emperyalizm) ile yerli tekelci sermaye ortak yatırım, patent, lisans, know-how, vb. gibi yollarla bütünleşmişlerdir. Genellikle II. Dünya Savaşından sonra ortaya çıkan bu durum, ülkemize de özellikle 1960'larda yansımıştır. Aşağıda verdiğimiz tabloda uluslararası tekelci sermaye ve onunla bütünleşmiş yerli tekelci sermayenin ortak yatırımlarının olduğu şirketler verilmiştir. Bu tablonun kapsamı, araştırmalarımız derinleştikçe, genişleyecektir.

ŞİRKETİN İSMİ	YABANCI ORTAKLAR (hisse)	YERLİ ORTAKLAR (hisse)
Abbott Laboratories Companıa Anonima Şubesi (1954)	Abbott Lab. Com. An. (% 100) (A.B.D.)	
AEG—ETİ Elektrik End. A.Ş. (1966)	AEG (%67) (B. Almanya)	
Aerosol Valf San. (1972)	Aygaz (% 12.5) (*)	Koç Holding ECA Pres Döküm (% 10)
Aga Türk Kom. Ş. (1951)	Aga Svenska A.B. Gassaccumulator (İsveç)	
Agro Merck Zırai Mücadele İlaç. Fab. Ltd. Ş. (1954)	E. Merck A.G. (% 50) (Almn.)	Yapı ve Kredi Bank. (% 50)
Ağa Endüstri Mamulleri		
Akdeniz Gübre San. (1967)	Petrochemical Industr. Ltd. (% 40) (Kuveyt)	Azot San. T.A.O. T. İş Bankası (% 10)

Akdeniz Turistik Tes. (1967)	Le Clup Méditerranée S.A. (% 75) (Fransa)	Yapı ve Kredi Bank. (% 15) Transtürk Holding (% 10)
Aktrans Nakliyat Ltd. Ş.		
Alkim Alkali Kimya A.Ş. (1963)	Essex Interore Inc. (% 70) (A.B.D.)	Kora Ailesi (% 30)
Altınyunus Çeşme Turistik Tesisleri (1972)	Turkish-Danish Inves. Co. (% 25) (Danimarka)	Yaşar Holding T. İş Bankası (% 10)
Amerikan Büro of Shipping İstanbul Şubesi, Merkezi New York	(% 100)	
Anadolu Cam San.	Glaverbel S.A. (% 20) (Belçika) IFC (Uluslararası)	Yapı ve Kredi Bank. (% 10) Koç Holding
Anadolu Çimentoları T.A.Ş.	Compagnie d'Anvers S.A. (Belçika) F.L. Smidth et Co. A.E. (Danimarka) (toplam % 75.39)	T.S.K.B. (% 24.53)

Anadolu Tasfiyehanesi A.Ş. ATAŞ (1962)	Mobil Oil (% 56) (A.B.D.) , Shell (% 27) (İng.-Hol.), B.P. (% 17) (İng.)	
Ankara Gaz Satış A.Ş. (1963)	Mobil Oil T.A.Ş. (% 56) (A.B.D.)	Koç Holding (% 44)
Assi Curozionu Generali Atlantik Sigorta A.Ş.	(% 100)	
At-Arslan Türk Boya Kimya	(% 49.7)	
Atlas Copco A.Ş.	Atlas Copco Airpower N.V. (% 67) (Belçika)	
Austro—Türk Tütün		
Aygaz A.Ş. (1961)	Liquid Petr. Gas Dev. Com. (% 35) (A.B.D.), Mobil Oil T.A.Ş. (% 10) (A.B.D.)	Koç Holding (% 31.25) Koç Ailesi (% 6.25)
Banka Komerçiyale İtalyana (1919)	Banka Komerçiyale İtalyana (% 100) (İtalyan)	

Banko di Roma (1911)	Banko di Roma (% 100) (İtalyan)	
Bayer Tarım İlaçları San. A.Ş. (1961)	Farbenfabriken Bayer AG (Almanya)	
Bayraklı Boya ve Vernik San. A.Ş. (1956)	Vernis Claessens S.A. (Belçika)	T.S.K.B. (% 16.67)
Beynelmilel Otelcilik ve Turizm A.Ş. (1969)	Com. Inter. de Wagone-Lits et du Turisme S.A. (% 98.57) (Belçika)	Fikret Evliyagil (% 21) Bülent Soykök (% 21)
BİMAŞ Birleşik İnşaat ve Mühen. A.Ş. (1973)	Foster Wheeler Intern. Corp. (% 40) (A.B.D.)	Sungurlar Isı San. (% 40)
Binbir Oto Parça A.Ş. (1954)	Egon Wildschek Co. (% 30) (Avusturya)	
Birleşik Alman İlaç Fab. T. Ltd. Ş. (1954)	Schering A.G., Knol A.G., Bayer A.G., Merck A.G. (toplam % 77.5) (Almanya)	Rıza Derviş Feridun Frik Alfred Paluk (toplam % 22.5)

B.M.C. San. ve Tic. A.Ş. (1963)	British Leyland Motors (% 26) (İngiltere)	Otomobilcilik A.Ş. F. Özakal Çukurova T.A.Ş. Anadolu Mak. A.Ş. Sıtkı Koçman
Borusan Gemlik Boru Tes. A.Ş. (1974)	I.F.C. (% 38) (Uluslararası)	
Bosstay Tarımsal Ürünleri Değerlendirme Ltd. Ş. (1962)	Berthold Van Bohlen und Halbach Edith C.V. Bohlen Willi Simon (toplam % 45) (Almanya)	Suha Fazlı Taylan
Böhler Sert Maden ve Takım San. ve Tic. A.Ş. (1967)	Gebr. Böhler und Com. AG (% 34) (Avusturya)	
B.P. Petrolleri A.Ş. (1928)	British Petroleum (% 100) (İngiliz)	
The British Flein Nakliyat Sigorta Kumpanyası Türkiye Mümessilliği	(% 100)	
Bursagaz Tic. A.Ş. (1965)	Aygaz A.Ş. (*) (% 41)	Koç Holding (49.8) Koç Ailesi (% 1.5)

Bursa Toros Kromları A.Ş. (1962)	Philipp Brothers A.G. (% 35) (İsviçre), Maden Export Ltd. (% 15)	Sıtkı Koçman (% 23) Selahattin Göktuğ (% 23) İhsan Soyak (% 4)
Carlo Erba Türk Ltd. Ş. (1954)	Carlo Erba Sp. A. (% 100 (İtalyan)	
Cecat Perlit Maden ve San. A.O. (1962)	CECA (% 21.5) (Fransa)	Enis Keseroğlu Yücel Tanan
CEDKO San. ve Tic. A.Ş. (1966)	Salva S.A. (% 51) (İsviçre)	Koç Holding (% 47.67) Koç Ailesi (% 1.16)
Charles Gehbret et cie Boyandaire de Ceneve		
Chrysler San. A.Ş. (1962)	Chrysler International S.A. (% 60) (İsviçre)	
The Coca Cola Export Cor. Türk. Şubesi (1965)	The Coca Cola Export Corp. (% 100) (A.B.D.)	
Continental Export T.A.Ş. (1969)	IDASCO S.A. (% 50) (İsviçre)	

Cuotab S.A. Compagnie par le Commerce Int. Türkiye Şb.		
Çiçek Nebati Esansları A.Ş. (1964)	V. Mane Fils S.A. (% 75) (Fransa)	
Çukurova Ziraat ve End. Ltd. Ş. (1968)	Deere and Company (A.B.D.)	
Derby Plastik Fab. Kol. Ş. (1955)	Carl Freundenberg (Almanya)	
Dosan Konserve San. ve Tic. A.Ş.	Unilever N.V. (% 20) (Hollanda)	Ünilever-İş Tic. Tam Sigorta Özdemir Antimuan Madencilik Şeker Fabrikaları Eczacıbaşı İlaç San.
Dr. A. Wander Ciba Tıbbi Müstahzarat Fab. A.Ş. (1955)	Dr. A. Wander S.A. (% 46), Glaro S.A. (% 5), Levantx S.A. (% 4), Yılbak Tic. A.O. (*) Ciba S.A. (% 20) (İsviçre)	Yılbak Tic. A.O. (*) (% 25)
Eaton Yale and Towne Otomotiv San. (1969)	Eaton Yale and Towne Ltd. (% 35) (A.B.D.)	TOE T.S.K.B. (% 14.8)

Elektrik Kömürleri Ltd. Ş. (1954)	Societé de Carbone Lorraine (% 33) (A.B.D.)	Leon Faraci D.K. Yovanidi
Elektronik Endüstri TAŞ. (1955)	AGA Swenska A.B. (% 50) (İsveç)	Burla Biraderler Jak Grünberg Leon Grunberg
Elmak Franz Womaczka ve Ort. Kol. Ş.		
Emayetaş Madeni Eşya, Saç ve Emaye Fab. T.A.Ş.	Go International Inc. (A.B.D.)	
Ereğli Demir ve Çelik Fab. T.A.Ş. (1960)	Koppers Ass. S.A. (% 33.3) (ABD)	T. Demir ve Çelik İşl. Akbank (% 0.28) T. İş Bank. (% 0.88) Endüstri Hold. (%0.97) Garanti Bankası
E.R. Squibb Sons İlaçları A.O. (1954)	Olin Mathieson Chemicals Corp. (% 71) (A.B.D.)	
Establissement Ibesuisse Merkezi Vaduz		

Etablissement Neon Saadi (1953)	Etablissement Neon Saadi (% 100) (Lübnan)	
ETİTAŞ Elektrik Teçhizatı İmalâtı Tesi. A.Ş. (1956)	Le Matériel Eléctrique S.W. (Fransa)	Etibank Sınai Tatbikat T.A.Ş.
Etrusca Travel Service S.R.L. (1965)	Etrusca Travel Service S.R.L. (% 67.78) (İtalya)	
Farmitalia San. ve Tic. A.Ş. (1959)	Farmitalia (İtalya)	
Felement-Türk Tütün A.Ş.		
Fil Batarya San. T.A.Ş.	(% 1)	(% 99)
Garp-Şark Makina İthalât Şirketi İst.	(% 12.25)	(% 87.75)
Gaz Aletleri A.Ş.	Mobil Oil T.A.Ş. (% 30) (A.B.D.)	Koç Holding (% 12.4) Koç Ailesi (% 21.5) Koç Tic. ve Yat. (%35)

Gazsan Likid Gaz San. T.A.Ş. (1962)	Kosangaz (Danimarka), Antargaz (İsviçre), Liquid Petroleum Gas (Lübnan), Com. Industrielle de Gaz (Fransa)	Vehbi Koç ve Şirketleri
General Elektrik T.A.Ş. (1952)	Inter. General Electric Co. Inc. (% 64.5) (A.B.D.)	T. İş Bankası (% 26.5) Vehbi Koç (% 9)
Goodyear Lastikleri T.A.Ş. (1961)	The Goodyear Tire and Rubber Co. (A.B.D.)	OYAK TATKO Garanti Bankası Rifat Yalman Tayyar Çullu
Gramafon Ltd. Ş. İstanbul	(% 99.2)	(% 0.8)
Grasso Soğuk Hava Tesisleri Ltd. Ş. (1960)	Koninklijke Machine Fabriken N.V. (% 100) (Hollanda)	
Gülyağı ve Itriyat San. Ltd. Ş. (1953)	Wilson and Mansfield Ltd. (% 50) (Fransa)	
Güneş Madencilik Ltd. Ş. (1962)	Asiatic Mining Corp. (% 95) (A.B.D.)	Ziya Kirman (% 5)

Helios Elektrik ve Makina T.A.O. (1956)	European Holding Co. Intecito Ltd. (% 11.1) (İsviçre)	
Helmut Geerds Kons. A.Ş.	Helmut Geerds (% 100) (Almanya)	
Hickson's Emprenye Mad. Endüst. Ltd. Ş. (1964)	Hickson's Timber Impregation Co. Ltd. (% 70) (İngiltere)	Muzaffer Gürsel (%30)
HİMTAŞ Hidrolik İşler Müh. İnş. ve Tic. A.Ş. (1955)	Koninklijke Nederlansche Maat. Voor Haven Werken (% 100) (Hollanda)	
Holantse Bank-Üni. N.V. (1921)	Holantse Bank-Üni N.V. (% 100) (Hollanda)	
Holfin Finansman ve Tic. Ltd. Ş.		
Imperial Kemikal Indüstries Turkey Merkezi Londra	(% 100)	
İstanbul, Beyoğlu ve Yeniköy Daireleri T.A. Gaz Şirketi	(% 100)	

İstanbul Genel Dokumacılık T. A. Ş. (1952)	J. and P. Coats Ltd. (% 75) (İngiltere)	
İstanbul Porselen San. A.Ş. (1958)	Gebrüder Netzsch Maschinen Fabrik (% 14) (Almanya)	Endüstri Hold. (% 17)
İstanbul Talih Oyunları Ltd. Ş. (1969)	Investment Opportunities Inc. (% 95) (A.B.D.)	Turizm Bankası A.Ş.
İstanbul Turizm ve Otelcilik A.Ş. (1966)	Osmanlı Bankası (% 45.5) (Fransa)	Akbank (% 2.57)
İstanbul Umum Sigorta	(% 64)	(% 36)
İşletme Etüd Organizasyon Ltd. Ş. (1963)	Eternite Suisse (% 48) (İsviçre)	Celbil Umur Haluk Faralyalı Mustafa Dinçer
İzocam Tic. ve San. A.Ş. (1965)	Linger Glasspinnerei AG (% 15) (Avusturya)	Koç Holding (% 67) TSKB (% 10) T. Şişe ve Cam San. (% 10)

J.V. Vittol Co. Ltd. İstanbul	(% 51)	(% 49)
Karbonat Maden Ltd. Ş. (1966)	S.A. Importation des Mineralis (% 50) (Belçika), Dr. Rudolf Gottharolt (% 25) (Almanya), Dr. Harmann Wirth (% 24) (Almanya)	Şerafettin Şerefli (% 1)
Kartal Çimento Fab. T.A.O. (1956)	Cimfina Sociéte Finansciére des S.A. (Belçika)	
Kemad Kimya ve Endüstri Maddeleri Ltd. Ş. (1962)	Soc. D'Electro-Chimie (% 49.5) (Fransa), Amer. Potash and Chemical Corp. (% 49) (A.B.D.) Societe Europeen Du Bore (% 1.5)	
Kervansaray A.Ş.	B.P., B.P. Trading Ltd., Kenilworth Oil Com. Ltd. (İngiltere) (% 100)	
Kofisa Trading Com.	Inconfim (% 50) (İsviçre)	Koç Holding (% 50)
La Konkord Sigorta Kumpanyası	(% 100)	

Kortenbach İstanbul Şemsiye San. A.Ş. (1969)	Kortenbach und Solingen Werke (% 50) (Almanya)	
Koton Kol. Ş.		
Lever Brothers (Türkiye) San. ve Tic.	Lever Brothers	T. İş Bankası (% 20)
Likidgaz Dağıtım ve End. A.O. (1955)	Proditti Petroliferi E. Chimici (İtalya)	Murat Özgüvener
Luxor Lamba Fitili İmalât Ltd. Ş. (1954)	Luxor Gasmantles Ltd. (Avusturya)	Teodor Kasap
Maden Export A. Ltd. Ş.		
Makina Takım Endüstrisi A.Ş. (1965)	Uluslararası Endüstri ve Ticaret Bankası, Stahlunion Export G.M. b.H. (% 26.32) (Almanya)	T.S.K.B. (8.1) Transtürk Holding (% 42.95)
Mako Elektrik San. ve Tic. A.Ş. (1969)	Magneti Morelli (% 58) (İtalya), Aygaz (*)	Aygaz (*) (% 15) Koç Holding (% 25)

MAN Kamyon ve Otobüsleri A.Ş. (1964)	MaschinenFabrik Augsburg (% 33.3) (Almanya)	Ercanlar Ltd. Ş.
Mannessmann-Sümerbank Boru Endüstrisi T.A.Ş. (1955)	Mannessmann A.G. Mannessmann Export Mannessmann Röhren Werke A.G. Machinen Fabrik Meer A.G. (% 57.14) (Almanya)	Sümerbank SEKA Türkyie Demir ve Çelik İşletmeleri (toplam % 42.86)
Manyezit A.Ş.	Voitscher Magnezit Werke (% 100) (Avusturya)	
Marmara Deniz Nakliyat Acentası Ltd. Ş. İstanbul	(% 100)	
Marmara Petrol ve Rafineri İşleri A.Ş. (1963)	Etablissement Développement Touristique (İsviçre)	
Marshall Boya ve Vernik San. A.Ş. (1955)	Marshall Oil and Chemicals Com. (% 40) (A.B.D.)	
Metalock San. ve Tic.	Metalock Engineering Enterprise Trust (% 100) (İsviçre)	

Metalum San. Ltd. Ş. (1956)	Feldstein (İsviçre)	Cemal Reşit Eyüboğlu
Miba-İstanbul Sinter San. A.Ş. (1973)	Miba Sintermetall AG (% 46) (Avusturya)	
Michelin Ş.		
Migros Türk A.Ş.	Hochstrasser (% 10) (İsviçre)	
Milangaz Tic. ve San. A.Ş.		
Milli Reasürans T.A.Ş.	(% 10)	T. İş Bankası (%65.23)
Mirel Ltd. Ş. (1956)	Sandoz S.A. (% 12.8) (İsviçre)	Fuat Mehmet Mirel (% 87.2)
MİTAŞ Maden İnşaat T.A.Ş. (1956)	Cometürk (29.4) (Fransız)	MKE Sümerbank Etibank
Mobilgaz Mobil Petrol Gazları A.Ş. (1963)	Mobil Oil T.A.Ş. (% 56) (A.B.D.) Aygaz (*)	Aygaz (*) (% 44)

Mobil Oil T.A.Ş.	Mobil Oil (% 100) (ABD)	
Naef Adi Kom. Ş.		
Nasaş Alüminyum San. ve Tic. A.Ş. (1970)	Amax Aluminium Com. (% 15.1) (A.B.D.), I.F.C. (uluslararası)	T.S.K.B. (% 10) Türk Ticaret Bankası (Akbank (% 10)
Naylonteks Tic. ve San. A.Ş. (1963)	Billion Cie (% 6.67) (Fransa)	
NCR National Mukayyit Kasa A.Ş.		T. İş Bankası (% 29)
Nestlé Mamulatı İstanbul	Nestle (% 100)	
Niğde Meyva Suyu A.Ş. (1970)	Arn Jung Lokomotiv Fabrik GmbH (% 25) (Almanya)	
Northern Elektrik Telekomünikasyon A.Ş. (1967)	Northern Electric Co. Ltd. (% 51) (Kanada)	PTT İşletmeleri Gn. Md. (% 49)
N.V. Metaaldraamlampen Fabriek A.Ş. İst. Şb. Mrk. Hollanda	(% 100)	

Organon İlaç A.Ş.		
Orman San. ve Tic. A.Ş.		
Osmanlı Bankası A.Ş. (1863)	Osmanlı Bankası (% 100) (Fransız, İngiliz)	T. İş Bankası (%0.84)
Otomarsan (1966)	Daimler-Benz A.G. (% 36) (Almanya)	Mengerler Tic. T.A.Ş. (% 32) Kadir Hasoğlu ve Ort. (% 32)
Oyak—Renault	Regie Nationale des undesises Renault Sociéte Géneral (% 44) (Fransa)	OYAK (% 42) Yapı ve Kredi Bankası (% 13)
Pepsi-Cola Company Şubesi (1964)	Pepsi Co. (% 100) (A.B.D.)	
Perkins Dizel Motorları A.Ş. (1968)	Massey-Ferguson Ltd. (% 51) (Kanada)	
Perma Sharp Çelik San. A.Ş. (1966)	Perma Sharp Ltd. (% 50) (A.B.D.)	Kartal Çelik Eşya Ltd. Ş. (% 50)

Pfizer İlaçları A.Ş. (1955)	Pfizer Corp. (% 13) (A.B.D.)	Orta Şark Tic. T.A.Ş. (% 87)
Philips Holfmann A.G.		
Reynolds Constrüksiyon Com. İstanbul Şubesi		
Robert Bosch Türk Motorlu Araçlar Yan San. A.Ş. (1970)	Robert Bosch GmbH (% 60) (Almanya)	Mengerler Yatırım Holding Yapı ve Kredi Bankası (% 24.99)
Roche Müstahzarları San. A.Ş. (1957)	F. Hoffmann-La Roche Co. (% 100) (İsviçre)	
SACE Elektrik A.Ş. (1963)	SACE Bergamo (İtalya)	Muzaffer Uysal
Samo Matbaa Mürekkebi Vernik ve Kimyevi Mad. San. A.Ş.		
Santral Dikiş San. T.A.Ş. (1955)	J. and P. Coats Ltd. (% 67.9) (İngiltere)	T.S.K.B. (% 4.11)

Sandoz Kimya San. Ltd. Ş. (1964)	Sandoz S.A. (% 80) (İsviçre)	Alber N. Arditi
SET Standart Elektrik Telekomünikasyon Ş.		
The Shell Company of Turkey Ltd. (1934)	The Shell Petroleum Com. Ltd. (% 100) (İngiliz-Hollanda)	
Sınai Tatbikat T.A.Ş. (1955)	Auer (% 45.3) (Fransa)	
Sınai Yatırım ve Kredi Bankası (1963)	Osmanlı Bankası	T. İş Bankası (% 64.2)
SİFAŞ Sentetik İplik Fabr. A.Ş. (1962)	Hans J. Zimmer A.G. (% 4.8) (Almanya), BASF (% 4.8) (Almanya) I.F.C. (% 40.9) (uluslararası)	T. Sınai Kalkınma B. Mümtaz F. Taylan Bülent Demiren
SİMKO Tic. ve San. A.Ş. (1959)	Siemens Beteiligung A.G. (% 51) (Almanya)	Koç Holding (% 33.32) Koç Ailesi (% 6.5)
SKF Bilyeli Rulmanlar Ltd. Ş.		
Solel Boneh Ltd. Merkez Hayfa		

Singer Dikiş Makinesi Kumpanyası Türkiye İstanbul Şubesi	(% 100)	
Société Anoyme İnd. de Telegraphie Sans Fil Türkiye Şb.		
Société d'Exportation Ferrand France Ltd. İstanbul Şb.	(% 100)	
Sterling Products Int. Inc. Türkiye Şubesi		
La Suisse Sigorta	(% 100)	
Sulzer Brothers Ltd. Ş. (1970)	Sulzer Brethers Ltd. (% 25) (İsviçre), I.F.C. (% 20) (uluslararası)	
Sümerbank—BASF (1968)	BASF-Chemiwerke A.G. (% 60) (Almanya)	Sümerbank (% 40)
Şark Sigorta A.Ş. (1923)	Rinunione Adriatice di Sigorta (% 49)	Koç Holding (% 45)

Tam Hayat A.Ş. (1966)	American International Underwriters (% 10) (A.B.D.) Osmanlı Bankası	Akbank (% 10) Ahmet Dallı Nejat Eczacıbaşı Vehbi Koç Semih Tuğlu Bülent Yazıcı
Tam Sigorta	American Home Assurance Company (% 45) (A.B.D.)	Koç Holding Nejat Eczacıbaşı Bülent Yazıcı
Tamsan Tomruk ve Ağaç Mam. San. A.Ş.	Uluslararası Endüstri ve Ticaret Bankası A.Ş.	Transtürk Holding (% 47.14) T.S.K.B. (% 21.43)
TAT Konserve San. ve A.Ş.	Federation of Migros Cooperatives (% 5) (İsviçre)	Koç Holding (% 39.8) Koç Yat. ve Paz. (% 7.36) Koç Ailesi (% 5.5) T. Şeker Fabr. (%22.5) Şeker Sigorta (% 2.5)
Tekfen Endüstri ve Tic. A.Ş.	N.V. Philips Gloeilampenfabrieken % 49) (Hollanda)	

Tekirova Enternasyonal Turizm A.Ş. (1969)	Near East Development Co. (% 60) (İngiltere)	
Tezsan Takım Tezgâhları San. ve Tic. A.Ş.	Uluslararası Endüstri ve Ticaret Bankası (*)	Transtürk Holding (% 41.5) T. Ticaret Bankası T. İş Bank. (% 41.5)
TOFAŞ Türk Otomobil Fab. A.Ş. (1968)	Internationale Holding Fiat S.p.A. (% 41.5) (İtalya)	Koç Holding (% 22.5) M.K.E. (% 25) T. Iş Bank. (% 10.5)
Turkhansa Müessesesi Elektrod Fab. (1962)	Edelstohlwerke Gebrüder Böhler W.C.A.G. (Avusturya)	Cevdet Aroymak
Turyağ, Türkiye Yağ ve Mamulleri A.Ş. (1953)	Persil Gesellschaft mbH. (% 58.1) (Almanya)	Yapı ve Kredi Bankası (% 41.9)
Türk-Alman Turizm A.Ş. (1969)	Deutsche Ges. for Wirth. Zusammenarbeit Deut. Hotelges. für Entwicklungslander (Almanya) (% 51)	T. İş. Bank. (% 28.8) Vehbi Koç (% 4.7) Koç Holding (% 15.6)

Türk Bayer Kimya San. Ltd. Ş.	Fabrenfabriken Bayer A.G. Drugofa G.m.b.H. (% 100) (Almanya)	
Türk Boraks Madencilik A.Ş. (1955)	Boraks Consolidated Ltd. (% 94) (İngiltere) 4 İngiliz (% 4)	Cabir Selek (% 1) Ferzan Aras (% 1)
Türk Dış Ticaret Bankası (1963)	Bank of America, Banca d'America e d'Italia (% 32.73)	T. İş Bank. (% 67.27)
Türk General Elektrik End. A.Ş. (1965)	General Electric Co. (%51) (ABD)	Arçelik (% 37) T. İş Bank. (% 12)
Türk Henkel Kimyevi Maddeler San. ve Tic. A.Ş. (1962)	Persil Gesellschaft G.b.m.H. (% 11.1) (Almanya), Henkel und Cie G.m.b.h. Hb. (% 22.2) Deutsche Entwicklung Ges. (33.3)	Sami Saltı Alber Bilen Lui Psalti Salamon Ovadya
Türk Hoechst San. ve Tic. A.Ş. (1955)	Farbwerke Hoechst A.G. (Alman.)	
Türk Kablo A.O. (1963)	Oy Nokia Ab (Finlandiya) Sukhold S.A. (İsviçre), Kaiser Alum. and Chem. Corp. (A.B.D.) Ramid Pöytöniemi (Finlan.) (toplam % 62)	Etibank

Türk Müh. Müş. Ve Müt. A.Ş. (1968)	Haldor Tops and Chemical Engineering (% 40) (Danimarka)	T.P.A.O. Azot Sanayi T. Şeker Fab. Şeker Sigorta
Türk Otomotiv Endüstrileri A.Ş. (1964)	International Harvester Com. (% 10) (A.B.D.)	OYAK (% 90)
Türk Philips Tic .A.Ş. (1954)	N.V. Philips (% 99.6) (Hollanda)	
Türk Pirelli Lastikleri A.Ş. (1959)	Societé International Pirelli (% 61) (İtalyan)	Vehbi Koç T. İş Bank. (% 25.75) Eli Burla Tegenso Tic. Ltd. Ş. Eczacıbaşı Hold.
Türk Siemens Kablo ve Elektrik San. A.O. (1963)	Siemens und Halske A.G. (% 51) (Almanya) Oynokia (% 10.4) (Finland.)	Koç. Holding (% 12.0) Koç Ailesi (% 2.45) Simko A.Ş. (% 1.19)
Türk Traktör ve Ziraat Makinaları A.Ş. (1954)	Fiat Holding (% 25) (İtalyan)	Zirai Donatım K. (% 10) MKE Kurumu (% 30) Egemak (% 30) T.C. Ziraat B. (% 5)

Türk Tuborg Bira ve Malt. San. A.Ş. (1967)	A/S Tuborgs Bryggerier (% 60) (Danimarka)	Yaşar Holding (% 25) T. İş Bank. (% 10)
Türk Ytong San. A.Ş.	Yytong Intern. Aktiebolag (İsveç)	Bezmenler Fazlı Taylan TSKB (% 25)
Türkiye Çimento San. T.A.Ş. (1954)	Klöckner Humbold-Deutz A.G. (Alman) Compagnie de Fives-Lille (Fransız) (toplam % 10)	T. İş Bank. (% 1.33)
Türkiye Sınai Kalkınma Bankası (1950)	I.F.C. (% 15) (uluslararası)	Akbank (% 1.6) T. İş Bank. (% 20.8) Yapı ve Kredi B. (% 2.01)
Tüştaş Sınai Tesisler A.Ş. (1970)	Deutsche Industrieanlagen G.m.b.H. Friedrich Uhde G.m.b.H. (toplam % 35) (Almanya)	M.K.E. Kurumu Karabük Demir ve Çelik Işletmesi
Tütünteks Tic. A.O. (1964)	Gebrüder Kulenkampff (% 45) (Almanya)	

Uluslararası Endüstri ve Ticaret Bankası (eski Selanik Bankası) (1888)	(% 65.39)	Yapı ve Kredi Bank. (% 34.61)
Uniroyal Endüstri T.A.Ş. (1961)	United States Rubber Com. (ABD)	TSKB Yapı ve Kredi Ban. (% 10.03) Vehbi Koç Etker Taylan Hazım Kuyucak Cihat İren
Unitherm Universal Isı Tekniği Ltd. Ş. (1962)	Unitherm Gesellschaft für Universelle Warmetechnik (Avusturya) (% 35.64)	
Ünilever-İş Türk Ltd. Ş. (1952)	Lever Brothers and Unilever (% 80) (Hollanda)	T. İş Bank. (% 20)
Ünilever N.V. (1966)	Ünilever N.V. (% 80) (Hollanda)	
Ünyon Hayat Sigorta Kumpanyası Türkiye Şb.		

Ünyon Yangın Kaza M.M.K. Sigorta Kumpanyası	(% 100)	
Uzel Tic. ve San. Ltd. Ş. (1963)	Massey Ferguson Ltd. (% 51) (Kanada) British Overseas Eng. and Credit Com. (% 1) (İngiltere)	Pancar Ekicileri Birl.
Van Lack Ltd. Ş. (1972)	Hoffmann Ailesi (% 68) (Alman.)	Hamit Tatari Macit Tatari
Verdi Ltd. Ort. (1955)	Willy Motors Inc. (A.B.D.)	
Viking Kâğıt ve Selüloz A.Ş. (1969)	Aktieselskabet de Forenede Papirfabrikker The Industr. Fund for Developing Countries (Danimarka) I.F.C. (uluslararası) (toplam % 65)	Türk Karteks Tic. ve San. A.Ş. Otomobilcilik ve Tic. (% 35)
Wilhelm Grillo Mad. Tic. Ltd. Ş.		

Wyeth Laboratuvarları A.Ş. (1960)	Wyeth Laboratories Inc. Wyeth International Ltd. American Home Products Corp. (% 100) (A.B.D.)	
Yarımca Nişasta ve Glikoz Fab. T.A.Ş. (1966)	Corn Products Com. (% 60) (ABD)	
Yılbak Ticaret A.Ş.	(% 54.9)	(% 45.1)
(1954)	Travail Mécanique de la Töle (Belçika)	Türmasan Türkiye Madeni San. Ltd. Ş.
(1973)	Ford Motor Com. (% 31.67) (ABD)	T.Z.D.K. Akbank
(1957)	Alexander Allé (% 33.3) (Alman.)	Şükrü Tanatar Halefleri ve Ort. Kol. Ş.
(1968)	Stahlgruber Otto Gruber und Com. (% 60) (Almanya)	Recep Dino ve Ort.

(1955)	Kleinwanzlebener Saatsucht Vorm Rabbethge U. (% 51) (Almanya)	Türkiye Şeker Fab. A.Ş.
(1971)	Food Technology Corp. (% 40) (A.B.D.)	Kil Toprak San. ve Tic. Ltd. Ş.
(1969)	The Badger Co. Inc. (% 40) (A.B.D.)	Petrol Ticaret Ltd. Ş.
(1973)	Agria-Werke (% 25) DEG (% 25) (Almanya)	Mototrak A.Ş. (% 10)
(1973)	Gustav Walz End. Com. (% 46.8) (Almanya)	
(1968)	Alexander Allé (% 40) (Almanya)	
(1955)	Friedrich Beck Pinsel Fabrik (% 33) (Almanya)	Halim Cecan Dr. Zeki Torgay Yosif Kürükoğlu
(1969)	Brog Warner Corp. (% 69) (ABD)	

(1954)	Etablissement Duesberg de la Morinerie (% 62.7) (Belçika)	İbrahim Duşu
(1973)	Nissan Motor Com. Ltd. (% 25) Mitsui and Com. Ltd. (% 15) (Japonya)	Anadolu Endüstri Holding (% 30)
(1964)	Layne and Pump Com. (% 50) (A.B.D.)	Şekerbank T.A.O. Şeker Sigorta Pancar Ekicileri
(1965)	Apex Chemical Com. Inc. (% 36.5) (A.B.D.)	
(1966)	Nistri O.M.I. Ottico Meccanica (% 18.4) (İtalyan)	Nihat Ayman

GÜNÜMÜZDE EMPERYALİST SÖMÜRÜ MEKANİZMASI

Tüm İktisatçılar Birliği ekonomi biliminin halkımızın kurtuluş mücadelesine yaralı hale getirilmesini sağvunmaktadır. «Günümüzde Emperyalist Sömürü Mekanizması» kitabı II. Dünya Savaşı sonrasında artık aynı zamanda içsel bir olgu haline gelen emperyalizmin (uluslararası tekelci sermayenin) sömürü yöntemlerini Türkiye'den örneklerle açıklamaktadır. Bu kitabın başta işçi sınıfı olmak üzere tüm halkımızın, yurdumuzun çarpık gelişmesinin, işsizliğin ve pahalılığın yaratıcısı olan emperyalizm ve onunla bütünleşmiş yerli tekelci burjuvazi ile onlarla işbirliği halindeki büyük tefeci bezirgân ve toprak ağalarına karşı mücadelesine yararlı olacağına inanıyoruz.

TÜM İKTİSATÇILAR BİRLİĞİ

Çark Matbaası - Ankara, 1975 **Fiyatı : 5 TL.**